

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΘ' • ΤΕΥΧΟΣ 7 • ΙΟΥΛΙΟΣ 2000

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου

σελ. 3-4

ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

Κωνσταντίνου Χολέβα

σελ. 5-7

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Αρχιμανδρίτου Αγαθάγγελου Χαραμαντίδη -
Αριστομένους Ματσόγγα

σελ. 8-11

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΜΑΣ

Λάμπρου Σκόντζου, Θεολόγου

σελ. 12-13

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ

Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών
και πάσης Ελλάδος κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

σελ. 14-15

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΛΑΟΣΥΝΑΞΕΩΝ

σελ. 16-17

ΜΑΝΑ ΙΕΡΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ

Πρεσβυτέρας Μαργαρίτας Μαρκαντώνη

σελ. 18

Ο ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Αλέξανδρου Σταυροπούλου

σελ. 19-21

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ιωάννου Φουντολή

σελ. 22-23

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

σελ. 23

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ειρήνης Οικονομίδου, Θεολόγου-ξεναγού

σελ. 24-25

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Αρχιμανδρίτου Χρυσόστομου Τριανταφύλλου

σελ. 26

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σελ. 27

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μανώλη Μελνιού

σελ. 28-29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30-31

ΕΞΟΦΥΛΛΟ

Το Πρόσφορο,
έργο του
Χρήστου Μπακόρου

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 72.18.308, Fax: 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου της Εκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ath.fortnet.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Υπό του Κλάδου Εκδόσεων
της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Αρχιμ. Αγαθάγγελος Χαραμαντίδης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
Όμοτ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
Τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Επιστημών και των Τεχνών

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου,
Αρχιμ. Αθηνάγορας Δικαίacos,
Πρωτοπρ. Δημήτριος Τζέροπος,
Πρωτοπρ. Αδαμάντιος Αϊγιοσιτίδης
Πρωτοπρ. Ματθαίος Χάλαρης,
Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος,
Γεώργιος Φίλιας

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ευάγγελος Π. Λέκκος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Αριστομένης Ματσόγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ.Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Ασκληπιοῦ 80, 114 71 Αθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Συνοπτική θεώρησης του «ζητήματος τῶν ταυτοτήτων»

Τοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου

Ο εὐσεβὴς ἑλληνικὸς λαὸς συνταράσσεται τὶς τελευταῖες ἑβδομάδες ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως περὶ ἀπαλείψεως τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευάματος στὶς νέες ἀστυνομικὲς ταυτότητες. Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ εἶναι τόσο ἀδικαιολόγητη καὶ ἀστήρικτη, ὥστε εὐλόγως γεννᾷ ὑπόνοιες, ἀνησυχίες καὶ ἐρωτηματικά. Ἄρα γε πρόκειται γιὰ πολιτικὸ λάθος, ποὺ θὰ ὀφειλόταν σὲ μειωμένη πολιτικὴ ἰκανότητα ἢ σὲ μυωπικὴ καὶ δαλτωνικὴ ἐκτίμησι τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος; Ἐπειδὴ οἱ ἰκανότητες τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητες καὶ ἀποκλείουν ἄγνοιαν τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι δικαιολογημένοι οἱ ἐκδηλωθέντες στὸ Χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος φόβοι ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Κυβερνήσεως δὲν ὀφείλεται τυχὸν σὲ λάθος, ἀλλὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐφαρμογῆς σχεδιασμένου προγράμματος, ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐν ὀνόματι τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Ἑλλάδος –κατὰ τὶς διατυπώσεις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου– «ἀποχριστιανοποίηση» καὶ «ἀποορθοδοξοποίηση» τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Εὐχόμεθα οἱ φόβοι αὐτοὶ νὰ ἀποδειχθοῦν ἀστήρικτοι καὶ ἀδικαιολόγητοι. Ἡ Κυβέρνησις εἶναι δυνατὸν μὲ ὀλίγην καλὴ θέλησι νὰ τοὺς διασκεδάσῃ καὶ ἐξαλείψῃ. Ἄρκεϊ νὰ σημειώσῃ ὅχι ἦτταν, ἀλλὰ νίκην μὲ τὴν ἀνάκλησι τῆς ἀποφάσεως. Ἀλλὰ τότε νῦν ἔχον, κατὰ τὴν στιγμὴ ποὺ γράφεται τὸ ἄρθρον αὐτό, οἱ φόβοι τῶν εὐσεβῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων εἶναι δικαιολογημένοι, διότι ἡ Κυβέρνησις ἀρνεῖται τὸν διά-

λογο μὲ τὴν Ἠγεσία τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὸ θέμα τῶν ταυτοτήτων καὶ ἐμμένει στὴν ἀπόφασί της, ἀρνούμενη νὰ συζητήσῃ ἐπ' αὐτῆς, ἐνῶ γνωρίζει πολὺ καλῶς ὅτι ἡ ἀπόφασίς της δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δικαιωθῇ γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους.

Ἡ κυβερνητικὴ ἀπόφασις:

α) περιφρονεῖ τὸν ὑπάρχοντα νόμον, ποὺ ἐπιβάλλει τὴν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευάματος·

β) δὲν προέρχεται ἀπὸ ἐξαναγκασμὸν ἐκ τυχόν δεσμευτικῶν διατάξεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, ἢ ὅποια ἀναγνωρίζει τὶς ἰδιωτικὰ καὶ ἰδιομορφίαι τῶν λαῶν, πολιτισμῶν καὶ θρησκευτικῶν ὁμολογιῶν·

γ) παραγνωρίζει ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Νόμος περὶ τῆς Ἀρχῆς προστασίας εὐαισθητῶν προσωπικῶν δεδομένων ἀφ' ἑνὸς δὲν αἶρει τὸν ὑπάρχοντα περὶ ταυτοτήτων εἰδικὸν νόμον καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιτρέπει τὴν προαιρετικὴ ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευάματος στὶς ταυτότητες, κατόπιν γραπτῆς αἰτήσεως τοῦ θέλοντος νὰ ὁμολογῇ τὴν θρησκευτικὴν του πίστιν·

δ) παραθεωρεῖ ὅτι ἡ ἀναγραφὴ τοῦ θρησκευάματος στὶς ταυτότητες διευκολύνει πλεῖστες δικαιοπραξίες καὶ ἀπαλλάσσει ἀπὸ γραφειοκρατικὰς διαδικασίας, ὅταν σὲ ἀρκετὰς περιπτώσεις εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἐξαιρετικὰ τοῦ θρησκευάματος·

ε) προκαλεῖ τὸν ἐθνικὸν διχασμὸν σὲ ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες τὸ Ἔθνος ἔχει ἀνάγκην ἐνότητος καὶ ὁμοψυχίας πρὸς ἀντιμετώπισην μεγάλων προβλημάτων·

στ) αἰφνιδιάζει τοὺς πάντες ἄνευ συναινεσεως τῆς Βουλῆς καὶ ὅταν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος βρῖσκεται στὴν Ρουμανία, ἐνῶ

είχε καθυσιάσει περί του αντίθετου τους πάντες ἀφ' ἐνὸς διὰ τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐκπροσώπου, ὁ ὁποῖος διεκήρυξεν ὅτι τὸ αἴτημα γιὰ ἀπάλειψι τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματος σὺς ταυτότητες εἶναι προσωπικὴ γνώμη τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης κ. Σταθοπούλου, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Εὐθυμίου, ὁ ὁποῖος διαβεβαίωσε τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον ὅτι τῆς λήψεως ὅποιασδήποτε τυχὸν ἀποφάσεως γιὰ τὶς ταυτότητες θὰ προηγηθῆ διάλογος μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας·

ζ) ἔχει τὴ δυνατότητα τῆς ἀπολύτου ἐξασφαλίσεως τῆς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὄλων τῶν μειονοτήτων·

η) ἀρνεῖται (περιφρονητικῶς) διάλογον μὲ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Ἐπιτροπὴν τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας εἰς μίαν ἡμέραν κορυφώσεως τῆς ἀγωνίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὸ ὄλον ζήτημα τοῦ διχασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ·

θ) ἔχει ρητὲς διαβεβαιώσεις ὅτι ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε εἶχε πολιτικὲς βλέψεις καὶ προθέσεις περὶ «συγκυβερνήσεως».

Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἦσαν δικαιολογημένες οἱ δύο μεγαλειώδεις «λαοσυνάξεις» τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, σὺς ὁποῖες οἱ πιστοί, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν κόπωση καὶ τὶς κακουχίες τῶν μετακινήσεων, συγκεντρώθηκαν γιὰ νὰ ἐκφράσουν μαζὶ μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Ἠγέτες τους τὶς ὑπόνοιες, τοὺς φόβους καὶ τὴν ἀγωνία τους γιὰ τὸ ὅτι ἡ Κυβέρνησις, ἀδιαφοροῦσα γιὰ τὴν εἰκόνα περὶ τῆς ἀξιολογίας της, ξεκίνησε ἐνέργειες ἐχθρικὲς πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Μετὰ τὴν αὐτοαναίρεσι καὶ αὐτοδιάφευσί της περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ διαλόγου της μὲ τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὶς ταυτότητες, πῶς θὰ πείσῃ τὸν ἀγωνιῶντα εὐσεβῆ ὀρθόδοξο λαό, ὅτι ἡ «ἀμετάκλητη» ἀπόφασίς της περὶ τῆς μὴ ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματος σὺς ταυτότητες δὲν σημαίνει ἕναρξιν ἐφαρμογῆς τῆς «μεθόδου κοπῆς τοῦ σαλαμιού» καὶ δὲν εἶναι εἴτε ἡ κορυφὴ κρυπτομένου ἀντιεκκλησιαστικοῦ παγόβουνου εἴτε τὸ δένδρο, ποὺ κρύπτει τὸ δάσος, εἴτε ὁ πρῶτος «κρίκος ἀλυσίδας –ἐκσυγχρονιστικῶν δῆθεν– σχεδιασμῶν καὶ προγραμματισμῶν, κατὰ πάν-

τα συμφώνων πρὸς τὶς ἀναμφιδόλως θίγουσες τὴν Ἐκκλησία «ἐπιστημονικὲς» ἀπόψεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης κ. Μ. Σταθοπούλου (περὶ ἀφαιρέσεως τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν εἰκόνων ἀπὸ σχολεῖα, δικαστήρια καὶ δημόσια κτίρια, περὶ ὑποχρεωτικοῦ πολιτικοῦ γάμου, περὶ συρρικνώσεως τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν κτλ.);

Εὐχόμεθα νὰ κάνωμε λάθος γιὰ τὶς ὑπόνοιες, τὶς ἀνησυχίες καὶ τοὺς φόβους μας περὶ ὑπάρξεως προθέσεων γιὰ ἀποεκκλησιαστικοποίησι καὶ ἀποορθοδοξοποίησι τοῦ κράτους στὰ πλαίσια ἐνὸς οὐτοπιστικοῦ καὶ ἀπραγματοποιήτου οὐσιαστικοῦ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἐνας εἰλικρινῆς διάλογος μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ταυτοτήτων καὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς σχετικῆς κυβερνητικῆς ἀποφάσεως θὰ ἔδιωχναν ἀπὸ τὶς ψυχῆς τῶν πιστῶν τοὺς φόβους καὶ τὶς ἀνησυχίες. Εὐχόμεθα εἰλικρινῶς ἕως τῆ δημοσίευσι τοῦ ἀρθρου αὐτοῦ νὰ ἔχουν ἀρθῆ ὅλα τὰ ἐπιπροσθούντα στὴν ἀποκατάστασι τῆς ψυχικῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐμπόδια καὶ νὰ ἔχη ἀποκατασταθῆ ἡ γαλήνη.

Ἄλλὰ τί θὰ κάνουν οἱ εὐσεβεῖς πιστοί, ἐάν, ὡς μὴ ὄφελε, συνεχισθῆ ἡ ἐκδήλωσις ἔστω συγκεκαλυμμένων ἐχθρικῶν κυβερνητικῶν προθέσεων καὶ ἐνεργειῶν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας; Πρέπει νὰ συνεχίσουν τὴν πορεία τους ἀνακαλώντας στὴ μνήμη τους λόγους τοῦ Κυρίου ἢ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ διεξαγομένου ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας κηρυγμένου ἢ ἀκηρύκτου πολέμου. «Καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας» κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου (Ματθ. ιστ', 18). Ἐνισχυτικοὶ εἶναι καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Πόσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀπώλοντο;... Ἡ Ἐκκλησία πολεμουμένη νικᾷ ἐπιβουλενομένη περιγίνεται (=ἐπερισχύει) ὑβριζομένη λαμπροτέρα καθίσταται· δέχεται τραύματα καὶ οὐ καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλλῶν κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται· χεμιάζεται, ἀλλὰ νανάγιον οὐχ ὑπομένει παλαίει, ἀλλ' οὐχ ἡττᾶται· πυκτεύει (=πυγμαχεῖ), ἀλλ' οὐ νικᾶται» (Migne E.Π. 52, 397-398).

Ἑλληνορθόδοξη ταυτότητα καὶ πλαστικὲς ταυτότητες

Τοῦ Κωνσταντίνου Χολέβα, Πολιτικοῦ Ἐπιστήμονος

Σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο εἶχαμε ἓναν σοφὸ παλπού, τὸν Ἡρόδοτο, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν Ἱστορία τῶν ἀρχαίων λαῶν καὶ τῶν Περσικῶν Πολέμων. Αὐτὸς ὁ σοφὸς παλπούς μᾶς δίδαξε ὅτι ἀπὸ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἡ κοινὴ θρησκεία, «τὰ τῶν θεῶν κοινὰ ἰδρύματα», ἦσαν ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Καὶ αὐτὴν τὴν μεγάλη ἀλήθεια τὴν εἶδαμε καὶ τὴν διώσαμε σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς ἱστορικῆς μας πορείας, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς.

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο καὶ σ' ὅλη τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴ μεγαλοῦργησε ἐπὶ χίλια καὶ περισσότερα χρόνια μὴ Αὐτοκρατορία, ἡ Ρωμανία, ποὺ οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ καθιέρωσαν μὲ τὸ ὄνομα Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Οἱ μεγάλοι Ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες, ποὺ ἔζησαν στὰ Βυζαντινὰ χρόνια, συνδύασαν μὲ θαυμαστὸ τρόπο τὴν πίστη τους στὸν μοναδικὸ Θεὸ μὲ τὸν σεβασμὸ στὴν ἑλληνικὴ μόρφωση. Μάλιστα ἓνας ἀπὸ αὐτούς, ὁ Μέγας Βασίλειος, τόνιζε τὸν συνειδητὸ πατριωτισμὸ του λέγοντας μὲ ὑπερηφάνεια ὅτι ἐκ μητρὸς εἶναι ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῶν Ἡρακλειδῶν. Καὶ ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωμανίας/Βυζαντίου, ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, καλοῦσε τοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς Βασιλεύουσας νὰ ἀγωνισθοῦν πρῶτα γιὰ τὴν Πίστη καὶ μετὰ γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ὁ ἀκατάλυτος δεσμὸς Ὁρθοδοξίας καὶ Ἑλληνισμοῦ ἔγινε ἡ κύρια αἰτία ποὺ ἔσωσε αὐτὸν τὸν τόπο ἀπὸ πνευματικὲς καὶ ἐθνικὲς ὑποδουλώσεις. Δυτικοὶ καὶ Ἀνατολίτες κατακτητὲς προσπάθησαν ἐπὶ αἰῶνες νὰ δουλώσουν τὴν ψυχὴ μας οἱ πρῶτοι, καὶ τὸ σῶμα μας οἱ δεύτεροι. Ὅμως μείναμε ὄρθιοι. Διότι οἱ πρόγονοί μας ἤξεραν ὅτι ὅποιος φράγγει ἢ ἐξισλαμίζεταν δὲν χανόταν μόνο γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ Γένος, τὴν πονεμένη Ρωμοσύνη.

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο κάναμε ἓναν Πανεθνικὸ ξεσηκωμὸ τὸ 1821 γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε. Καὶ ὁ ξεσηκωμὸς αὐτὸς ἦταν καὶ γιὰ τὴν Πίστη καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα. Δὲν ἔμοιαζε μὲ τοὺς ξεσηκωμοὺς ἄλλων λαῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ποὺ ἀγωνίσθηκαν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τους (π.χ. Γαλλικὴ Ἐπανάσταση). Οἱ πρόγονοί μας καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τους ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ μαζί μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Δεκαεξὶ Πατριάρχες καὶ ἑκατὸ Ἐπίσκοποι ἐφρονεύθησαν στὴν διάρκεια τῆς δουλείας καὶ τῆς Ἐθνεγεροσίας ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς Τούρκους. Καὶ ὅλοι οἱ ἀγωνιστὲς καὶ πολιτικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπεγράμμιζαν τὴν ἀσροηκτὴ σχέση Ὁρθοδοξίας καὶ ἐθνικῆς ταυτότητος. Ὁ Μακρυγιάννης θεωρεῖ τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη «**τξι-βαίρικὸν πολυτίμητο**», δηλαδὴ πολύτιμο κόσμημα, καὶ ὁ πρῶτος μας Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας ἔγραψε στοὺς ξένους: «**Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος σύγκειται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔπαυσαν ὁμολογοῦντες τὴν Ὁρθόδοξον Πίστιν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων αὐτῶν λαλοῦντες...**».

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο ἔχουν ἔλθει ὡς ἐπισκέπτες καὶ μελετητὲς διάφοροι ξένοι καὶ τοὺς δεχθήκαμε μὲ χαρὰ. Ὅλοι τους σχεδὸν κατάλαβαν καὶ παραδέχθηκαν τὴν πνευματικὴ καὶ ἱστορικὴ σύνδεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν Ὁρθοδοξία. Ὁ κορυφαῖος Βρετανὸς Βυζαντινολόγος Σέρ Στῆβεν Ράνοιμαν καλεῖ τοὺς Ἕλληνες νὰ διατηρήσουν τὴν Ὁρθόδοξη ταυτότητά τους γιὰ νὰ ἔχουν μέλλον καὶ πολιτιστικὴ προσφορὰ κατὰ τὸν 21ο αἰῶνα. Ὁ δὲ Γάλλος συγγραφεὺς Ζὰκ Λακαριέρ δήλωσε στὸ ΒΗΜΑ τῆς Κυριακῆς (6.12.1998) ὅτι «**γιὰ ἓναν Ἕλληνα ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι τὸ σπῖτι του**».

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο ἔχομε μάθει νὰ σεβόμαστε ἐκείνες τὶς ὀλιγάριθμες ὁμάδες συμπολιτῶν μας ποὺ

ἀκολουθοῦν ἄλλη Πίστη ἢ ἄλλο δόγμα. Θέλουμε, ὅμως, νὰ γίνονται σεβαστὰ τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας. Ὄταν καταπατῶνται τὰ δικαιώματα αὐτὰ στὸ ὄνομα κάποιων μειονοτήτων, ὑπαρκτῶν ἢ ἀνυπάρκτων, τότε ἔχουμε κακέκτυπο δημοκρατίας. Καὶ εἶναι χρήσιμο νὰ θυμῶνται κάποιοι διανοούμενοι καὶ Διαφωτιστὲς –σκοταδιστὲς ὅτι κανένας λαὸς δὲν μπορεῖ νὰ προοδεύσει, ἂν δὲν βασισθεῖ στὶς ρίζες του καὶ ἂν δὲν σεβασθεῖ τὴν ἱστορία του καὶ τὴν ἰδιοπροσωπεία του.

Σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν εὐλογημένο ἀλλὰ καὶ ταλαιπωρημένο τόπο ἐμφανίσθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια κάποιοι συμπατριῶτες μας, θέλουμε νὰ πιστεύουμε καλοπροαίρετοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν βαλθεῖ νὰ μᾶς ἀλλάξουν τὴν ἐθνικὴ μας ταυτότητα γιὰ νὰ γίνουμε δῆθεν μοντέρνοι καὶ καλοὶ Εὐρωπαῖοι. Καὶ κάτι πού τοὺς ἐνοχλεῖ πολὺ εἶναι ἡ ἀναγραφή τοῦ θρησκευματος στὶς ἀστυνομικὲς μας ταυτότητες. Ἄς δοῦμε ὅμως πόσο στέκονται τὰ ἐπιχειρήματά τους στὴν βάση τῆς κριτικῆς.

Μᾶς λέγουν ὅτι ἡ Εὐρώπη ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὴν θέση τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία. Κι ὅμως ἐμεῖς ἔχουμε διαβάσει ὅτι ἡ Συνθήκη τοῦ Μάαστριχτ δηλώνει τὸν σεβασμὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως πρὸς τὶς πολιτισμικὲς ἰδιαιτερότητες κάθε χώρας-μέλους. Ἡ δὲ Συνθήκη τοῦ Ἄμστερνταμ (1997) ἀναφέρει σαφῶς ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση δὲν παρεμβαίνει στὸν ρόλο καὶ στὸ νομικὸ καθεστῶς πού ἔχει ἡ κάθε Ἐκκλησία στὰ κράτη - μέλη, ἀλλὰ σέβεται ἐν προκειμένῳ τὴν ἐθνικὴ νομοθεσία κάθε χώρας. Δηλαδή, ἂν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς κατὰ συντριπτικὴ πλειοψηφία ἀνάγει τὴν Ὁρθοδοξία σὲ στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς του ταυτότητος, τοῦτο εἶναι ἀποκλειστικῶς ζήτημα πού ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν νομοθεσία της.

Μᾶς λέγουν ὅτι ὁ νόμος 2472 τοῦ 1997 περὶ Προστασίας τῶν Προσωπικῶν Δεδομένων ἀπαγορεύει τὴν δημοσιοποίηση καὶ ἐπεξεργασία ἀπὸ τὸ Κράτος εὐαίσθητων προσωπικῶν στοιχείων, ὅπως τὸ θρήσκευμα. Ξεχνοῦν, ὅμως, ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς στὸ ἄρθρο 7, παράγραφος 2, ἐδάφιο α', λέγει ρητῶς ὅτι καὶ τὰ λεγόμενα «εὐαίσθητα» δεδομένα, ὅπως τὸ θρήσκευμα, μποροῦν νὰ δημοσιοποιηθοῦν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ ρητὴ συγκατάθεση τοῦ ἐνδιαφερομένου. Ὄταν, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία μας δέχεται τὴν προαιρετικὴ ἀναγραφή τοῦ θρησκευματος στὶς ταυτότητες πρόκειται οὐσιαστικῶς γιὰ περίπτωση ρητῆς συγκα-

ταθέσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου. Τοῦτο, ἄλλωστε, γίνεται καὶ στὴν Γερμανία, ὅπου κάθε φορολογούμενος πολίτης καλεῖται νὰ γράφει στὴ φορολογικὴ του δήλωση προαιρετικῶς σὲ ποῖο θρήσκευμα πιστεύει, ὥστε τὸ 10% τοῦ ἀναλογούντος φόρου νὰ δοθεῖ στὴν ἀντίστοιχη Ἐκκλησία ἢ θρησκευτικὴ ὄργανωση.

Μᾶς λέγουν ὅτι κάποια μέλη θρησκευτικῶν μειονοτήτων στὴν χώρα μας φοβοῦνται ὅτι θὰ ὑποστοῦν διωγμούς, ἂν φαίνεται σὲ δημόσιο ἔγγραφο τὸ θρήσκευμά τους. Μὰ σὲ ποιούς τὰ λένε αὐτά; Λησιμονοῦν ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἡ μόνη χώρα στὴν ὁποία ὑπῆρξαν Ἐπίσκοποι πού διακινδύνευαν καὶ τὴν ἴδια τους τὴν ζωὴ γιὰ νὰ σώσουν τοὺς Ἑβραίους συμπολίτες μας ἀπὸ τὴν

ναζιστικὴ θηριωδία; Ἡ πρέπει νὰ τοὺς θυμίσουμε ὅτι καὶ σήμερα τὸ κράτος μας χρηματοδοτεῖ τὴν συντήρηση καὶ ἐπισκευὴ μουσουλμανικῶν τζαμιῶν (Τρίκαλα, Ἀλεξανδρούπολη κ.ά.), τὴν ὥρα πού οἱ ἀρμόδιοι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας ἤρνοῦντο ἐπὶ ἔτη στοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανοὺς νὰ λειτουργοῦνται κάθε Κυριακὴ στὸν ἱστορικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ροτόντας στὴν Θεσσαλονίκη;

Καὶ κάτι τελευταῖο, ἀλλὰ ὄχι ἀσήμαντο: Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι φονεύεται σὲ ἀτύχημα ἐντὸς ἢ ἐκτὸς Ἑλλάδος κάποιος Ἕλληνας ἢ κάποια Ἑλληνίδα πού δὲν ἔχει στενοὺς συγγενεῖς. Ἄν δὲν ἀναγράφει ἡ ἀστυνομικὴ ταυτότητα τὸ θρήσκευμα, πῶς θὰ ξέρουν οἱ ἀρμόδιες Ἀρχὲς πῶς θὰ κηρευθεῖ αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ἰδιαίτερος δὲ ἂν τὸ ἀτύχημα συμβεῖ ἐκτὸς Ἑλλάδος; Ἄς σεβασθοῦμε καὶ τὸ δικαίωμα τῶν μοναχικῶν προσώπων τῆς κοινωνίας μας πού θὰ ἠθελαν κι αὐτὰ νὰ κηρευθοῦν συμφάνως πρὸς τὸ τυπικὸ τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ πιθανὸν μᾶς ἄλλης θρησκευτικῆς ὁμολογίας, στὴν ὁποία ἀνήκουν.

Σ' αυτόν, λοιπόν, τόν τόπο ή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἀποφασίσει νά διατηρήσει καί στήν οὐσία καί στόν τύπο τόν ἄρρηκτο πνευματικό δεσμό τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τήν ἐθνική μας ταυτότητα. Καί θέλουμε νά φαίνεται αὐτός ὁ δεσμός καί στίς πλαστικές μας ταυτότητες. Ὅσοι πιστεύουν πραγματικά στήν Δημοκρατία ἄς σεβασθοῦν τίς πεποιθήσεις τῆς πλειοψηφίας, ἀλλά καί τὰ διδάγματα τῆς Ἱστορίας καί ἄς παύσουν νά ἐφευρίσκουν «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις».

Ἐπειδή, ὅμως, οἱ ἀντιθέμενοι στήν ἀναγραφή τοῦ θρησκευάτος ὁμιλοῦν περὶ δημοκρατίας καί Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων θά θέλαμε νά θυμίσουμε τὰ ἑξῆς: α) Μὲ νόμο τοῦ 1995 οἱ Μουσουλμανόπαιδες

τῆς Θράκης εἰσάγονται στὰ Ἑλληνικά Α.Ε.Ι. μέ εὐνοϊκότερους ὅρους καί μάλιστα μέ ποσόστωση 0,5% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν εισακτέων. Δηλαδή, κάθε ἐνδιαφερόμενος νέος προσέρχεται ἐνώπιον μᾶς δημοσίας Ἀρχῆς καί δηλώνει ὅτι εἶναι μέλος τῆς συγκεκριμένης θρησκευτικῆς μειονότητας,

ᾧστε νά ἀξιοποιήσει τὸ σχετικό προνόμιο. β) Μὲ τὸν γνωστό νόμο περὶ ἐναλλακτικῆς ἢ κοινωνικῆς θητείας οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά ἀπαλλάσσονται τῆς ἐνόπλου θητείας καί ὑπηρετοῦν σὲ Νοσοκομεῖα καί ἄλλα κοινωνικά Ἰδρύματα ἀμειβόμενοι μάλιστα μέ μισθό. Γιὰ νά ἐνταχθοῦν στήν ἐναλλακτική θητεία, λοιπόν, τί κάνουν; Δηλώνουν ἐνώπιον Δημοσίας Ἀρχῆς –Στρατολογικό Γραφεῖο– τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἀντιρρησίες συνειδήσεως, δηλαδή καταγράφουν σὲ δημοσία ἔγγραφο φιλοσοφικές καί θρησκευτικές πεποιθήσεις, πού κατὰ τὸν νόμο 2472/97 ἀποτελοῦν «εὐαίσθητα» δεδομένα. Θά φθάσουμε, ἐπομένως, στὸ ἑξῆς τραγελαφικό καί ἥμισυ δημοκρατικό σημεῖο: Ἡ Ἑλλη-

νική Πολιτεία νά ἐνθαρρύνει καί νά ἐπιβραβεύει τοὺς Μουσουλμάνους συμπολίτες μας καί τοὺς Χιλιαστές, ὅταν δηλώνουν ἐνώπιον δημοσίων Ἀρχῶν τίς θρησκευτικές τους πεποιθήσεις καί νά στερεῖ τὸ ἴδιο δικαίωμα ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς, δηλαδή ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐκουσίως καί βάσει τῆς προαιρετικῆς ἀναγραφῆς ἐπιθυμοῦν νά ἀναγράφεται τὸ θρήσκευμα στήν ταυτότητά τους.

Καί ἔνα ἀκόμη ἐρώτημα: Ὅλοι αὐτοὶ πού κόπτονται γιὰ τὰ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα ἔχουν παρατηρήσει ποιούς κινδύνους ἐγκυμονεῖ ἡ πλήρης ἐφαρμογή τοῦ νόμου περὶ Προστασίας –κατ'εὐφημισμὸν– τῶν Προσωπικῶν Δεδομένων; Σημειώνουμε ὅτι τὸ ἄρθρο 8 ἀναφέρεται στὸν Ἐνιαῖο Κωδικὸ Ἀριθμὸ, πράγμα πού ὀδηγεῖ πιθανὸν σὲ νέες ταυτότητες μέ ὑποβάθμιση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου σὲ ἀριθμὸ. Τὸ δὲ ἄρθρο 12 προβλέπει ὅτι ὅποιος θέλει νά μάθει ποιά προσωπικά του στοιχεῖα ἔχουν καταχωρισθεῖ ἀπὸ ἐλληνικές Ἀρχές ἢ καί ἀπὸ τὸ Σύστημα Πληροφοριῶν Σένγκεν (μέ τὸ ὁποῖο συνδέεται ἄμεσα ὁ 2472/97) θά πρέπει νά πληρώσει ἕνα ποσό, τὸ ὕψος τοῦ ὁποῖου θά καθορίζει ἡ περίφημη Ἀρχή, τῆς ὁποίας προΐσταται ὁ κ. Δαφέρομος. Ἐάν, λοιπόν, ἡ Ἀρχὴ ὀρίσει ἕνα ὑψηλὸ ποσό, τότε μία μεγάλη ὁμάδα μὴ εὐπόρων πολιτῶν θά στερεῖται ἐνὸς σημαντικοῦ δικαιώματός της.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ πλαστικές ταυτότητες εἶναι ἡ κορυφή τοῦ παγόδουλου. Στόχος τῆς ὅλης προσπάθειας εἶναι ἡ ἐπίπλαστη ταυτότητα. Κάποιοι ἐπιχειροῦν ἐρήμην τοῦ λαοῦ μας καί τῶν Παραδόσεών μας νά ἀποσυνδέσουν τὸν Ἑλληνισμό ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία καί νά ἀλλοιώσουν τὴν ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ.

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἔλεγε: «Μήγαρις ἔχω ἄλλο τι πάρεξ ἐλευθερία καί γλώσσα;». Μπροστὰ στήν πρόκληση τῆς ONE καί στήν χοάνη τῆς παγκοσμιοποιήσεως πρέπει νά ἔχουμε ὡς πανοπλία τὴν ἐλευθερία καί τὴν γλώσσα μας, γι' αὐτὸ καί πρέπει νά διατηρήσουμε τὴν Ἑλληνορθόδοξη αὐτοσυνειδησία μας. Διότι χωρὶς τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας δὲν θά εἶχαμε οὔτε ἐλευθερία οὔτε γλώσσα.

Ἐκκλησία καὶ Παράδοση

Τῶν Ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου Χαραμαντίδη - Ἀριστομένους Ματσάγγα

«Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τόσο ποιά πράγματα τέλειωσαν, ἀλλὰ μὲ τί ἀντικαθιστοῦμε, ἐμεῖς ποὺ ζοῦμε, ὅπως κάθε πράγμα τῆς ζωῆς, μέσα στὴ φθορὰ καὶ τὴν ἀλλαγὴ, τὰ πράγματα ποὺ νομίζουμε τελειωμένα».

Γιώργος Σεφέρης

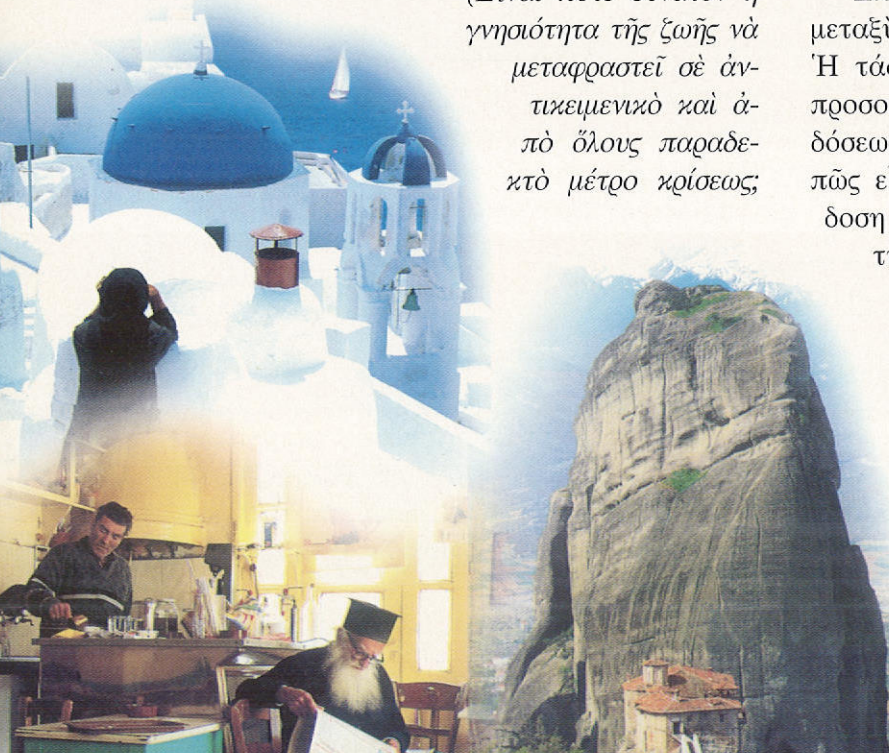
Ἀκούσαμε πολλὰ αὐτὲς τὶς ἡμέρες. Θέσεις, ἀπόψεις, προτάσεις, ιδεολογήματα, ὑποδείξεις, ἀπαιτήσεις, κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις γιὰ τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας στὴν ζωὴ τοῦ Γένους καὶ τοῦ Λαοῦ μας. Κάποια, ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ καλὴ προαίρεση πολλά, καλυμμένα πίσω ἀπὸ τὸ πρόσημα τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν ἄνθρωπο. Φαίνεται, ὅμως, νὰ λησμονήσαμε ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι μιὰ ἀντικειμενικὴ σύμβαση, ἀλλὰ ἡ γνησιότητα τῆς ζωῆς, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λειτουργήσει κριτικὰ ἢ ἀλήθεια ἔξω ἀπὸ τὴν καρδιά μας.

(Εἶναι ποτὲ δυνατὸν ἢ γνησιότητα τῆς ζωῆς νὰ μεταφραστῆι σὲ ἀντικειμενικὸ καὶ ἀπὸ ὅλους παραδεκτὸ μέτρο κρίσεως;

Ἄ, τι ὀνομάζουμε συνήθως «κριτικὴ» στὰ ὄρια τοῦ δημόσιου βίου εἶναι μιὰ διαλεκτικὴ θέσεων καὶ ἀπόψεων, γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τῆ φύση ἀτελέσφορη). Ἡ ἐξουσία μπορεῖ νὰ συντονίζει στὸ ἐπίπεδο τῶν ιδεῶν καὶ τῶν θέσεων τὴν κριτικὴ ἄποψη ποὺ τὴν διευκολύνει καὶ νὰ δίνει γραμμὴ, ἀλλὰ πῶς μποροῦμε νὰ μιλάμε γιὰ δημιουργία καὶ ἀλήθεια χωρὶς προσωπικὴ ἐμπειρία, χωρὶς ἓνα προηγούμενο ἐσωτερικῆς πάλης γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀλήθειας, δηλαδὴ ἀμείλικτη εἰλικρίνεια καὶ οὐσιαστικὴ αὐθυπέρβαση; Πῶς θὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι, ὅταν ἐπιδιώκουμε τὸν διάλογο καὶ θέλουμε τὴν ἐνημέρωση γιὰ θέματα ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν, εἶναι γιὰτὶ διεκδικοῦμε ὡς πολῖτες πράξεις «πολιτικῆς εὐπραξίας», ἀντικειμενικὴ συνέπεια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τάχθηκαν νὰ ἐκπροσωποῦν τουλάχιστον τὶς θεσμοποιημένες στὰ ὄρια τοῦ δημόσιου βίου ἀλήθειες;

Ἐπιχειρεῖται σήμερα ἓνας διαχωρισμὸς μεταξὺ Ἐκκλησίας, πίστεως καὶ Εὐχαριστίας. Ἡ τάση αὐτὴ, ποὺ ἀποκαλύπτει τὴν ἔλλειψη προσοικειώσεως καὶ κατανοήσεως τῆς παράδοσεως, ἀποτελεῖ κακογνωμοσύνη. Ἄλλωστε, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει ἀληθινὴ παράδοση χωρισμένη ἀπὸ τὴν καθολικὴ πίστη καὶ τὴν Εὐχαριστία;

α. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μυστήριον μέγα καὶ δὲν ὑπάρχει ὀρισμὸς τῆς, οὔτε στὴν Ἁγία Γραφή οὔτε στοὺς Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ἡ κεφαλὴ, ἡ ἀπαρχὴ καὶ τὸ πλῆρωμα τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία ἐμπεριέχεται στὴν θεανθρώπινη ὑπόστα-

ση του Χριστού, διότι ο Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐνανθρώπησή Του «*Ἐκκλησίας σάρκα ἀνέλαβε. Ἀνέλαβε σῶμα, ὅπερ σῶμα ἀπαρχή ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας*» (Μ. Ἀθανάσιος). Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ ἴδιο τὸ μυστήριό τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου.

β. Ἡ Ἐκκλησία πραγματοποιεῖται ὡς Σῶμα Χριστοῦ καὶ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ Θεία Εὐχαριστία, τὴν συγκεφαλαίωση τῆς ὅλης Θείας Οἰκονομίας. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς τὸ μέγα καὶ ἐνδοξο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὑπάρχει μόνο μέσα στὴν Εὐχαριστία καὶ στὴν Ὁρθοδοξία, δηλαδή στὴν ὀρθὴ καὶ ἀληθινὴ πίστι καὶ στὴν ἀληθινὴ εὐχαριστιακὴ σύναξη καὶ κοινωνία στὸ Αἷμα καὶ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πραγματικότητα ἀποτελεῖ τὴν πίστι μας, τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς, τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας, τὴν παράδοσή μας.

γ. Ὅ,τι διαφοροποιεῖ καὶ χωρίζει πραγματικά, καὶ ὄχι θεωρητικά, τοὺς ἀνθρώπους σὲ κάθε τόπο καὶ ἐποχὴ εἶναι ἡ στράτευσή τους στὴν ἀνάγκη τῆς ἀτομικῆς ἐξασφάλισης καὶ εὐζωΐας ἢ στὴν ἀνάγκη τῆς ἀλήθειας. Ὅποια ἄλλη διαίρεση καὶ χωρισμὸς δὲν εἶναι παρὰ ἐπιμέρους φάση καὶ ἀπεικάσμα αὐτῆς τῆς ἀφετηριακῆς διαστολῆς. Οἱ ἄνθρωποι νομίζουμε ὅτι μᾶς χωρίζουν οἱ ιδέες ἢ ὁ χαρακτήρας μας, τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ ἢ ἡ μόρφωσή μας, οἱ ἀρετὲς ἢ οἱ κακίες μας. Εἶναι σωστὴ καὶ αὐτὴ ἡ διάκριση, ἀλλὰ μόνο φαινομενολογικά. Στὴν πραγματικότητα, τόσο ὁ ὀρθὸς λόγος ὅσο καὶ ἡ ὑπαρκτικὴ ἐμπειρία δὲν εἶναι παρὰ δρόμοι ἢ μέθοδοι γιὰ τὴν ὑποταγὴ τῆς μεταφυσικῆς ἀναζήτησης στὴν ἀτομικὴ κατοχύρωση ἢ στὴν ἀνάγκη τῆς ἀλήθειας.

Ἡ «καισαρική», λοιπόν, τομὴ στὶς μεταφυσικὲς, ὅπως καὶ στὶς πολιτικὲς, αἰσθητικὲς ἢ ὅποιες ἄλλες ζωτικὲς τοποθετήσεις μας, εἶναι ἓνα ὄριο ἀμετάθετο ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀφετηριακὲς στάσεις ζωῆς: σὲ αὐτὴν πού κατοχυρώνει τὴν ἀτομικότητα, τίς ἀτομικὲς ψυχολογικὲς καὶ διανοητικὲς μας ἀνάγκες, κοντολογίς, αὐτὴν πού μᾶς φυλακίζει ἐρμητικά στὴν

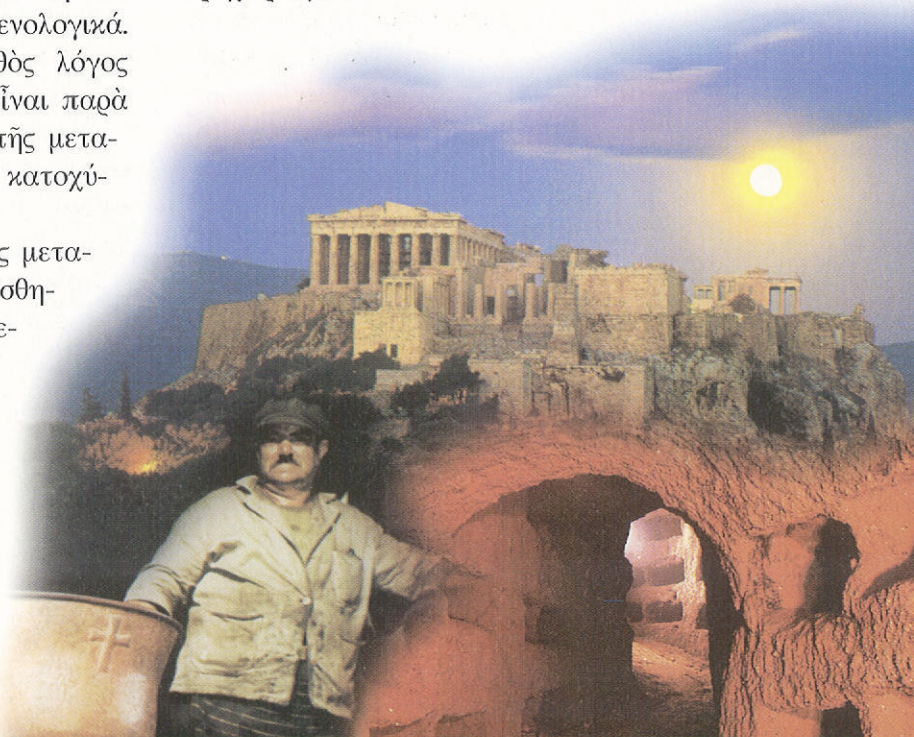
ικανοποίηση τοῦ ἐγώ, καὶ σὲ αὐτὴν πού ἀρνεῖται τὰ ἐγωϊστικὰ περὶ τειχίσματα τῆς ἀτομικότητας γιὰ νὰ ἀνοίξει μπροστά μας τὸ χῶρο τῆς κοινωνίας, τὸ μόνο χῶρο, ὅπου εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἀλήθεια.

Τὸ πιὸ καντὸ πρόβλημα σήμερα στὴ χώρα μας δὲν εἶναι τόσο ἡ παράδοση πού μᾶς γίνεται βάρος καὶ μᾶς ἐμποδίζει νὰ προχωρήσουμε, ὅσο ἡ παράδοση πού ξεριζώνεται βίαια προκαλώντας βαθιὰ κρίση δημιουργίας καὶ ἡ ἐπιδίωξη νὰ ξεπέσει ἡ Ἐκκλησία σὲ ἕναν ἀπλὸ θεσμὸ τῆς ἱστορικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, σὲ ἕναν φορέα κοινῆς ὠφελείας, νὰ γίνεῖ δηλαδή κάτι σὰν ΙΚΑ. Τὸ σημαντικό γιὰ μᾶς σήμερα δὲν εἶναι ἡ παράδοση γενικῶς καὶ ἄοριστος, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ μείνουν ἀνοιχτοὶ οἱ πόροι τῆς ζωῆς, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι «καθεστῶς» ἀλλὰ ἀγωνίζεται νὰ μεταμορφώσει ὅλα τὰ σχήματα, νὰ εἰσέλθει σὲ ὅλες τίς πτυχὲς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ πληρώσει ὅλη τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτὸ τὸ γεγονός εἶναι θεολογικὴ συνέπεια τῆς Σαρκώσεως.

«*Κι ὅμως πρέπει νὰ λογαριάσουμε πῶς προχωροῦμε.*

Νὰ αἰσθάνεσαι δὲν φτάνει μῆτε νὰ σκέπτεσαι μῆτε νὰ κινεῖσαι.

Κι ὅμως πρέπει νὰ λογαριάσουμε κατὰ πού προχωροῦμε...

ἀλλὰ μὲ κάποιον ἄλλο τρόπο, μπορεῖ θέλω νὰ πῶ

καθὼς τὸ μακρὸ ποτάμι ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὶς μεγάλες λίμνες τὶς κλειστὲς βαθιὰ στὴν Ἀφρική.

Αὐτὸ τὸ ρέμα ποὺ τραβάει τὸ δρόμο του καὶ ποὺ δὲν εἶναι τόσο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων

κι ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ὅταν κοιτάζουν ἴσια-πέρα χωρὶς τὸ φόβο μὲς στὴν καρδιά τους..., ἐμεῖς τὸ ὑπομονετικὸ ζυμᾶρι

ἐνὸς κόσμου ποὺ μᾶς διώχνει καὶ ποὺ μᾶς πλάθει, πιασμένοι στὰ πλουμισμένα δίχτυα μᾶς ζωῆς ποὺ ἦτανε

σωστή κι ἔγινε σκόνη καὶ βούλιαξε μέσα στὴν ἄμμο

ἀφήνοντας πίσω της μονάχα ἐκεῖνο τὸ ἀπροσδιόριστο λίκνισμα ποὺ μᾶς ζάλισε μᾶς ἀψηλῆς φοινικιάς»¹.

Συνήθως, ὅταν μιλάμε γιὰ παράδοση, σκεφτόμαστε κάτι στατικὸ, ποὺ ταυτίζεται πάνω κάτω μὲ τὴν προσκόλληση-στὸ παρελθόν, τὴ συντήρηση, τὴν ἀντίσταση στὴν πρόοδο· σκεφτόμαστε τὴν ἄρνηση τῆς ἀλλαγῆς, τὴν ἀπολίθωση τῶν παραδεδομένων προτύπων, τὴν ἀναγωγή τους σὲ αὐθεντία.

Ὅμως, ἡ παράδοση εἶναι μιὰ ἐνέργεια, μιὰ πράξη μεταβίβασης, ποὺ θέτει κατ' ἀνά-

γκη σὲ κίνηση μιὰ δυναμικὴ διαδικασία. Ἀπλούστατα,

γιατί, ὅταν παραδίδουμε κάτι σημαντικό, ἐπενδύουμε ἐπίσης σ' αὐτὸ ἓνα

μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας –καὶ πρῶτα πρῶτα προσαρμόζοντας αὐτὸ ποὺ παραλάβαμε στὸ ἱστορικὸ παρὸν.

Αὐτὴ ἡ ἀδιάκοπη ἀναπροσαρμογὴ τοῦ παραδεδομένου ὀρίζει οὐσιαστικὰ τὴν παράδοση. Καὶ ἀναπροσαρμογὴ σημαίνει ἀναδημιουργία, δηλαδή λιγότερο ἢ περισσότερο μιὰ νέα δημιουργία.

Ἀντιμετωπίζουμε ἔτσι τοῦτο τὸ παράδοξο: ἀπὸ τὴ μία ἢ παράδοση στηρίζεται στὴν ἐπανάληψη καὶ ὑπονοεῖ κάποιαν στερεοτυπία, ἀπὸ τὴν ἄλλη προϋποθέτει τὴν ἀργή, ἀλλὰ ἀκατάπαυστη ἀνανέωση. Μέσα δὲ στὴν Ἐκκλησία ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι νεκρὴ καὶ στατικὴ ἀλλὰ αὔξηση καὶ προκοπὴ καὶ συμπλήρωση καὶ τελείωση. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς συνιστᾷ τὴν ἀνανέωση.

Στὴν πραγματικότητα, μιλάμε γιὰ ἓνα ζωντανὸ σῶμα πού, γιὰ νὰ τὸ κατανοήσουμε, πρέπει νὰ τὸ μελετήσουμε στὴ ζωντανὴ ἐπίσης λειτουργία του: μιὰ λειτουργία ἀδιαίρετα συντηρητικὴ καὶ ἀνανεωτικὴ, ἐπαναληπτικὴ καὶ δημιουργικὴ. Ἡ, γιὰ νὰ ποῦμε ἀλλιῶς τὸ ἴδιο πράγμα: ἡ παράδοση δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιὰ πολιτιστικὴ κληρονομιά, ὅπως ἀγαπᾶμε νὰ τὸ διακηρύσσουμε στὶς μέρες μας, μιὰν ἀτομικὴ ὑπόθεση, ἓνα θέαμα· ἀποτελεῖ προπάντων τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι ἀξιοποιοῦν αὐτὴν τὴν κληρονομιά –τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο λειτουργεῖ, ἐκφράζεται, ἀντιλαμβάνεται τὸν ἑαυτό της στὸ παρὸν μιὰ κοινότητα ἀνθρώπων. Μὲ δυὸ λόγια: ὄχι ἀπλῶς μιὰ περιουσία, ἀλλὰ μιὰν οὐσία, τὸ ἴδιο τους τὸ εἶναι.

Ἔτσι, ἡ παράδοση εἶναι πρὶν ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ λέμε «ἐμεῖς», ὁ τρόπος μας νὰ ὑπάρχουμε συλλογικὰ καὶ νὰ ξεχωρίζουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ δεχόμαστε

τὰ μηνύματά τους καὶ νὰ ἀποκρινόμαστε μὲ τὰ δικά μας μηνύματα. Καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ παράδοση μᾶς δίνει συγχρόνως κάποιες ὑποδοχὲς γιὰ νὰ προσλάβουμε τὸ ἄλλο, τὸ ξένο, τὸ καινούργιο καὶ κάποιες ἀντιστάσεις στὶς πιέσεις ποὺ ἀσκοῦν αὐτὰ ἐπάνω μας.

Μιλάμε, ἐπομένως, γιὰ παράδοση ποὺ ἐπιδέχεται ἐκκλησιαστικὲς ἀνατρο-

πὲς καὶ ρήξεις, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπει κριτικὲς ἀναθεωρήσεις, πὸν προσφέρει πάμπολλες προσωπικὲς ἐπιλογὲς καὶ ἐξατομικεῖ με οὐσιώδη τρόπο τὴν ἀνθρώπινη δημιουργία. Γιατὶ ἡ παράδοση δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ τεχνολογία μετάδοσης τῆς γνώσης, τῆς πληροφορίας καὶ τῆς ἐμπειρίας· εἶναι προπάντων ἡ παρουσία τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου μέσα μου ἢ μέσα στὰ ἔργα μου, ἡ μετοχὴ στὴν Τριαδικὴ κοινωνία πὸν βιώνεται μέσα στὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη καὶ ἀγκαλιάζει ὅλη τὴν καθημερινότητα τοῦ βίου μας.

Τὴν παράδοση δὲν μποροῦμε νὰ τὴν καταργήσουμε χωρὶς νὰ αὐτοκαταργηθοῦμε, δὲν μποροῦμε νὰ τὴν ἀγνοήσουμε, χωρὶς νὰ ἀγνοήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας· καὶ πρῶτα-πρῶτα γιατί, ἂν ἀναφερθοῦμε στὸν πυρήνα τῆς, δὲν τὴν διαλέξαμε ὅπως δὲν διαλέξαμε τὴ γλῶσσα μας, τὸν τόπο μας ἢ τοὺς προγόνους μας – πὸν ὥστόσο συνεχίζουν νὰ μᾶς διαμορφώνουν σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ.

Δὲν εἶναι, λοιπόν, ἐκπληκτικὸ ὅτι κάθε φορὰ πὸν παραμελοῦμε τὴν ιδιαίτερη παράδοσή μας, ἐτούτῃ βρῖσκει πάντα τὸν τρόπο νὰ μᾶς ἐκδικηθεῖ. **Ὅταν παύουμε νὰ φροντίζουμε αὐτὸ τὸ κτῆμα, ὅταν ἀφήνουμε αὐτὸ τὸ βίος νὰ διασκορπιστεῖ καὶ νὰ ρημάξει ἢ, ἀκόμα χειρότερα, τὸ χαλνοῦμε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ χέρια, δὲν κάνουμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ φτωχαίνουμε, νὰ μικραίνουμε, νὰ ρημάζουμε τὸν ἑαυτὸ μας.** Καὶ ἂς μὴ νομίσουμε ὅτι μποροῦμε νὰ ἀποφύγουμε τέτοια διλήμματα μὲ τὴ διακήρυξη ὅτι ἡ παράδοση δὲν εἶναι στὸ κάτω κάτω παρὰ ἓνα παρελθὸν πὸν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ τὸ παραμερίσουμε χωρὶς ζημιὰ.

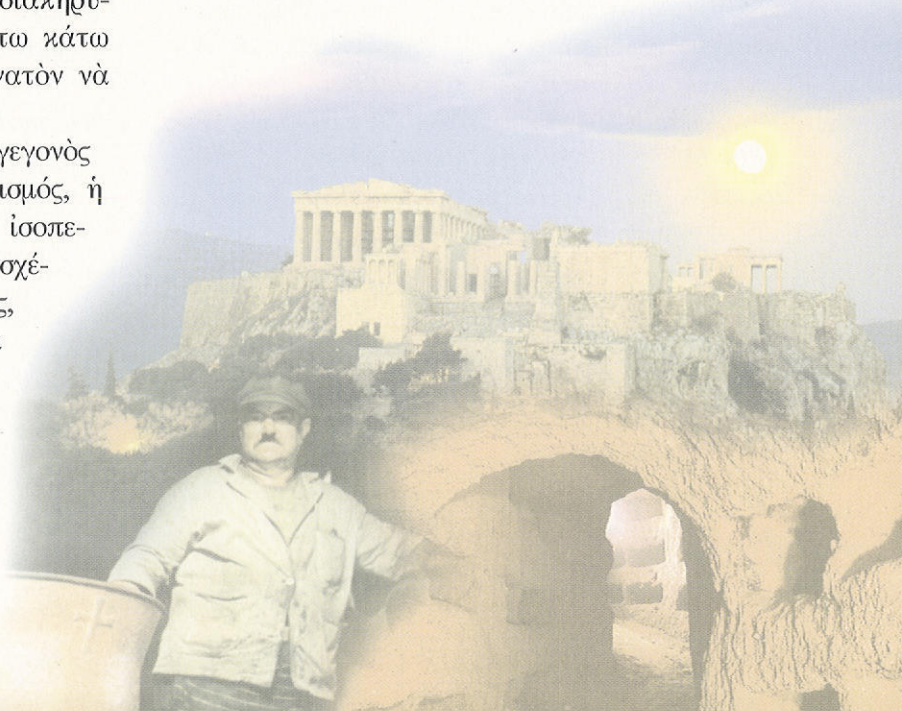
Ἡ σημερινὴ κρίση βρῖσκεται στὸ γεγονός ὅτι ὁ τεχνολογικὸς καὶ μαζικὸς πολιτισμὸς, ἡ ἐκκοσμίκευση καὶ ἡ παγκοσμιοποίηση ἰσοπεδώνουν, ἀφανίζουν ἢ ἀπονεκρώνουν σχέσεις, μορφὲς καὶ διαδικασίες, ἐμπειρίες, στάσεις ζωῆς, ἀναιροῦν τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου.

Τὸ ζήτημα σήμερα δὲν εἶναι πῶς νὰ ἀποκαταστήσουμε τὸ χαμένο κύρος

τῶν παραδεδομένων ἀξιῶν, ἀλλὰ πῶς νὰ μὴν ἀποκοποῦμε ἀνεπανόρθωτα ἀπὸ τὴ γόνιμη ἐκείνη γῆ τοῦ παρελθόντος, πὸν ἀντιπροσωπεύει τὴν καλύτερη ὑπόσχεση γιὰ ἓνα πὸ βιώσιμο μέλλον – σήμερα ὅπου συνειδητοποιοῦμε ὅτι ἡ τυραννία τοῦ παρόντος, τὴν ὁποία τόσο συστηματικὰ καὶ ἐπίμονα προωθεῖ ὁ πολιτισμὸς μας, ἀπειλεῖ καὶ τὸ μέλλον καὶ τὸ ἴδιο τὸ παρόν, ὅταν ἀντίθετα τὸ παρελθὸν εἶναι γεμάτο ἀπὸ δυνατότητες, πὸν ἀνίχνει σὲ μᾶς, τοὺς ἀνθρώπους τοῦ παρόντος νὰ διαφυλάξουμε καὶ νὰ ἀναπτύξουμε ἢ νὰ ἀφήσουμε νὰ καταστραφοῦν.

Ὁ ἀγώνας σήμερα εἶναι πῶς θὰ μείνουν ζωντανὲς καὶ ἀμόλυντες στοὺς καιροὺς μας ὀρισμένες βασικὲς πηγὲς πὸν ἐξασφαλίζουν ὡς τὰ χρόνια μας τὴ φυσιολογικὴ ἀνανέωση καὶ τὴν ἀπέραντη ἐσωτερικὴ ποικιλομορφία τῆς εὐαισθησίας, τῆς καλλιέργειας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας, κοντολογίς τῆς ἴδιας μας τῆς ἀνθρωπιᾶς. **Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ μάχη γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἐλευθερία, μάχη πὸν κράτησε γιὰ τὰ καλὰ ἐν συνάξει μέσα στὶς Κατακόμβες καὶ τὰ Κρυφὰ Σχολεῖα, καὶ πὸν θέριεψε ὅλος ὁ ἐκκλησιαστικὸς μας βίος καὶ ὁ εὐχαριστιακὸς μας δυναμισμὸς, ἐκεῖ πὸν ἡ Ἐκκλησία ἔβαπτε τοὺς μάρτυρες τοῦ αἵματος καὶ ἐκρυβε τοὺς μάρτυρες τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρωμιοσύνης.**

1. Γιώργος Σεφέρης, "Ένας γέροντας στὴν ἀχροποταμιά, Κάϊρο 20 Ἰουνίου '42.

Ἡ συμβολή τοῦ Παρακλήτου στό ἔργο τῆς σωτηρίας μας

Τοῦ Λάμπρου Σκόντζου, Θεολόγου-Καθηγητοῦ

Ὁ Παρακλήτος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἶναι τὸ κυριαρχοῦν θεῖο πρόσωπο στὴ διαδικασία τῆς σωτηρίας μας μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀποδημία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀγία ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅταν κατέβηκε ὡς «*γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς*» (Πράξ. β', 3) στὸ γνωστὸ ὑπερῶο τῆς Ἱερουσαλήμ, «*μένει εἰς τὸν αἰῶνα*» (Ἰωάν. ιδ', 16) στὸν κόσμον ὡς παρηγορητὴς, ἐνδυναμωτὴς καὶ ὁδηγὸς τῆς ἀλήθειας (Ἰωάν. ιδ', 26). Γενικά, θὰ μπορούσαμε νὰ πῶμε ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ συνεχιστὴς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς ἄλλου, στὴν ὑπέροχη θεολογία του, ἐξαίρει τὴ συμβολὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ διαδικασία τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τόσο κατὰ τὴν προϊστορία τῆς σωτηρίας, τὴν ἐν τῷ κόσμῳ παρουσία καὶ δράση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅσο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς χάριτος, δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς Της μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν Της.

Ὁ Θεὸς Πατὴρ εὐδόκησε καὶ συνέλαβε προαιωνίως στὸν θεῖο Του νοῦ τὴν ἰδέα τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου, ὁ Θεὸς Υἱὸς ἀνέλαβε νὰ ὑλοποιήσει τὸ θεῖο σχέδιο ἀποδεχόμενος νὰ ἐνανθρωπισθεῖ (Φιλ. β', 8) καὶ ὁ Θεὸς Παρακλήτος κατεστάθη ἡ ἀκένωτη πηγὴ φωτὸς, ἀλήθειας, δωρεῶν καὶ χαρισμάτων πρὸς τὸν κόσμον καὶ ὁλόκληρη τὴ δημιουργία. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἀποτέλεσμα συνεργασίας ὁλοκλήρου τῆς Θεότητος.

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, λίγο πρὶν τὸ τέλος τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας Του, ἀνάγγειλε στοὺς περίλυπους μαθητὲς, μπροστὰ στὸ ἐπερχόμενο Πάθος, τὴν ἔλευση τοῦ Παναγίου Πνεύματος στὸν κόσμον, τὸ Ὅποῖον θὰ παραμερίζε τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια γιὰ τὴν αὔξησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ἀνοίγε τὸ δρόμον γιὰ τὴ νέα πορεία τῆς ἀνθρωπότη-

τας μέσα στὴν ἱστορία. Τὸ ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ μπορεῖ νὰ γίνῃ γνωστὸ καὶ ἐπιφελὲς σὲ κάθε ἄνθρωπον μόνο διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι ὁ Παρακλήτος εἶναι πλέον ὁ ὁδηγὸς «*εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*» (Ἰωάν. ιδ', 26).

Ὁ ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν τονίζει κατηγορηματικὰ πὼς «*οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ*» (Α' Κόρ. ιδ', 3). Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὁ Θεὸς Παρακλήτος εἶναι πλέον ὁ κύριος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου, μετὰ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς μᾶς κάνει γνωστὸ τὸν Λυτρωτὴ μας Ἰησοῦ Χριστὸν καὶ ἐνεργοποιεῖ τὸ σωτήριον ἔργο Του σὲ κάθε ἄνθρωπον ποὺ θέλει νὰ σωθεῖ. Κατὰ συνέπεια, ὄχι μόνον ἡ ἄρνηση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄρνηση τῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ λυτρωτικὴ διαδικασία τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ πρωταρχικὴ αἰτία ἀπώλειας τῆς σωτηρίας πολλῶν.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸν κόσμον ἐκδηλώνεται ποικιλοτρόπως, μὲ «*διαιρέσεις χαρισμάτων*», μὲ «*διαιρέσεις διακονιῶν*», μὲ «*διαιρέσεις ἐνεργημάτων*» (Α' Κόρ. ιδ', 4-6), μὲ πνευματικὴ καρποφορία (Γαλ. ε', 22). Κάθε ἀγαθὸ καὶ δωρεὰ ποὺ δίνεται στοὺς ἀνθρώπους εἶναι προῖον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Σὲ κάθε ἄνθρωπον «*δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον*» αὐτοῦ (Α' Κόρ. ιδ', 7).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μοιράζει χαρίσματα στοὺς πιστοὺς, τὰ ὅποια εἶναι χρήσιμα γιὰ τὴ σωτηρία τῆς δικῆς τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ σωστικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Σὲ ἄλλον «*δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἐτέρω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ προφητεία, ἄλλω δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἐτέρω δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἐρμηνεία*

γλωσσῶν. Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται» (Α΄ Κορ. ιβ΄, 8-11).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μοιράζει διακονίες στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖες ὑπάρχουν γιὰ νὰ θεραπεύουν καθολικὰ τὶς πνευματικὲς καὶ ὑλικὲς ἀνάγκες του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ζεῖ ἀποκλειστικὰ μέσα στὴν χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὰ «σκύβαλα» τοῦ κόσμου (Φίλιπ. γ΄, 8). Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει γιὰ νὰ μεταλλάσσει ὀλοκληρωτικὰ καὶ καθολικὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς σὲ νέα ἀναγεννημένη καὶ χαριτωμένη ὑπαρξη. Πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ «Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ» (Πράξ. κ΄, 28). Ἀκολουθῶς, ὄρισε «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν» (Α΄ Κορ. ιβ΄, 28). Ἐπίσης, «ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ΄, 11-12).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καρποφορεῖ στὶς καρδιὲς τῶν πιστῶν ὑπέροχους καὶ σπανίους πνευματικούς καρπούς, ὡς ἀποτέλεσμα ἐπίπονης καλλιέργειας. Ὁ θεόπνευστος ἀπόστολος, ἀφοῦ ἀναφέρει τὰ βδελυρὰ ἔργα τῆς σαρκός, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ καρποὶ τῆς ἁμαρτίας, παραθέτει στὴ συνέχεια τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος, οἱ ὁποῖοι εἶναι «ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθοσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε΄, 22-23). Οἱ καρποὶ τῆς σαρκός φανερῶνουν τὸν ἄνθρωπο τῆς πτώσεως, τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς, οἱ δὲ καρποὶ τοῦ Πνεύματος δηλώνουν τὸν ἀναγεννημένο ἐν Χριστῷ ἄνθρωπο τῆς χάριτος καὶ τῆς σωτηρίας. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς εἶχε πεῖ πὼς «ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται» (Ματθ. ιβ΄, 33), κατὰ συνέπεια καὶ ὁ πνευματικὰ ἀναγεννημένος

ἄνθρωπος ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ τοὺς ὁποίους εἶναι στολιμένος.

Πρακτικὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα παραμένει μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ ὀδηγεῖ τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ στὴ σωτηρία. Αὐτὸ εἶναι ὁ πραγματικὸς τελετουργὸς τῶν ἱερῶν σωστικῶν μυστηρίων καὶ ἁγιαστικῶν πράξεων τῆς Ἐκκλησίας μας. Αὐτὸ εἶναι ὁ ἀλάθητος δάσκαλος, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ πλήρωμα «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ιδ΄, 8). Ἡ συγκρότηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος στηρίζεται στὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ οἱ ἀποφάσεις παίρνονται μὲ τὴν ἐπίγνωση ὅτι «ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» (Πράξ. ιε΄, 28). Δὲν εἶναι τυχαία ἡ ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἁγία ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Παραθεώρηση τῆς παρουσίας καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Παρακλήτου στὴν Ἐκκλησία ἀποτελεῖ βασικὴ ἄρνηση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν τῷ ὄλῳ Θεῷ ἐπεργασίας τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διάφοροι αἰρετικοί, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ψευδομάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, ὄχι μόνον ἀρνοῦνται τὴ συμμετοχὴ τοῦ

Ἁγίου Πνεύματος στὴ διαδικασία τῆς σωτηρίας μας, ἀλλὰ ἀρνοῦνται καὶ αὐτὴν ἀκόμα τὴν προσωπικὴ ὑπόστασή Του, παρὰ τὶς πάμπολλες ἀντίθετες ἀναφορὲς τῆς ἁγίας Γραφῆς. Αὐτοὶ ἀνῆκουν στὴν κατηγορία τῶν βλασφημῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς ἀπέκλεισε τὴ σωτηρία, ἐφόσον ἐμμένουν στὶς βλασφημίες τους (Λουκ. κβ΄, 10).

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ποικίλη ἑτεροδοξία, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παρακλήτου διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι ἡ θεία ἀποκάλυψη, ὅπως αὐτὴ κατανοήθηκε ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀπὸ τοὺς θεοφόρους Πατέρες, ἡ ἁγία Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία μας προσβλέπει στὸ θεῖο πρόσωπο τοῦ Παρακλήτου καὶ ἐναποθέτει τὸν ἀγῶνα τῆς καὶ τὶς ἀδυναμίες τῆς σ' Αὐτόν. Τὰ δὲ χαρίσματα, οἱ ἐνέργειες καὶ οἱ καρποὶ Αὐτοῦ εἶναι ἐμφανῆ θαυμαστά σημεῖα τῆς παρουσίας Του στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Πρεσβυτέρα Ὁ ρόλος της στὴν ιερατικὴ οἰκογένεια καὶ στὸν ἐκκλησιαστικὸ βίο*

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Εὐλογία, θυσία, διακονία, εὐθύνη

...Κατ' ἀρχὴν, πρέπει νὰ πῶ πόσο μεγάλη εὐλογία εἶναι γιὰ τὴν Ἁγία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχει καθιερώσει, μεταξύ τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἑγγαμοκλῆρο, δηλαδή τοὺς ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἔχουν οἰκογένεια, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν ἄτεγκτη ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκολουθεῖ μίαν ἄλλη ὁδὸ. Σὲ ὅλα της τὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτό, ἡ Ἁγία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἀποδεικνύεται πολὺ πιὸ ἀνθρώπινη, πολὺ πιὸ ζεστή, πολὺ πιὸ κοντὰ στὸν ἄνθρωπο καὶ στὶς ἀνάγκες του, καί, ἐπαναλαμβάνω ὅτι θεωρῶ πὼς αὐτὰ εἶναι πολὺ μεγάλη εὐλογία, νὰ ἔχουμε

*Ἀπόσπασμα ὁμιλίας
ἀπὸ τὴν Σύναξη Πρεσβυ-
τερῶν τῆς Ἱεράς Ἀρχιε-
πισκοπῆς Ἀθηνῶν.*

ιερεῖς ἐγγάμους, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα τῶν ἱερέων μας, ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ζοῦν τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης ταυτόχρονα μὲ τὴ θαλπωρὴ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας καὶ τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης. Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι, ἂν δὲν ἦσαν ἔτσι τὰ πράγματα, ἡ Ἐκκλησία θὰ ἦταν κάπως ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, καὶ τοῦτο γιὰτὶ μέσα στὴν οἰκογένεια βιώνεται ἡ πληρότητα τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱερῶν καὶ ἁγίων λύσεων στὶς ἀνάγκες αὐτῆς καὶ στὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἔργο μας πρέπει νὰ τονίσει κανεὶς τέσσερις λέξεις-κλειδιά. Οἱ λέξεις αὐτῆς εἶναι: πρῶτον **εὐλογία**, δεύτερον **θυσία**, τρίτον **διακονία** καὶ τέταρτον **εὐθύνη**.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ τονίσουμε τὴν **εὐλογία**. Γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι ὅλοι ξέρουμε ὅτι τὸ νὰ εἶναι κανένας ἱερέας, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα δικῆς του προσπάθειας, ἀλλὰ εἶναι ἐπιλογή καὶ ἐκλογή τοῦ Θεοῦ. «*Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε*», εἶπεν ὁ Κύριος στοὺς δώδεκα μαθητῆς Του, «*ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου*». Καὶ εἶναι γνωστὸ ἐπίσης καὶ τὸ «*οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών*». Ἡ συνειδητοποίηση, ἐπομένως, τοῦ γεγονότος καὶ τῆς ἀληθείας ὅτι πρόκειται γιὰ μίαν κλίση-κλήση (μὲ γιῶτα καὶ μὲ ἦτα), μίαν κλίση-κλήση, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐπιλογή τοῦ Θεοῦ γιὰ μᾶς, συνιστᾷ πραγματικὰ μιὰ ὑψηλὴ τιμὴ, ἡ ὁποία εἶναι εὐλογία. Καὶ αὐτὸ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸ λησμονοῦν οὔτε οἱ ἱερεῖς μας καὶ οἱ ἀρχιερεῖς μας, οὔτε οἱ οἰκογένειες τῶν ἱερέων μας, ποὺ μετέχουν σ' αὐτὴν τὴν εὐλογία. Καὶ αὐτὸ εἶναι πηγὴ καὶ ἔμπνευσης καὶ δύναμης καθημερινῆς...

Ἡ δεύτερη λέξη -κλειδί εἶναι ἡ **θυσία**. Ἡ θυσία εἶναι σύμφυτη μὲ τὴν ἱερατικὴ ἀποστολή. Καὶ βεβαίως ἡ πρεσβυτέρα, ὡς σύζυγος καὶ μητέρα μέσα στὸ σπίτι, ἔχει ἐπιπλέον θυσίες νὰ ὑποστεῖ, δεδομένου ὅτι ναὶ μὲν συμμετέχει κατὰ κάποιον τρόπον στὴν ἀποστολή τοῦ ἱερέως στὸν κόσμον καὶ στὴν κοινωνία, ἀλλὰ ὡστόσο ἔχει καὶ τὰ ἰδικά της ἐπιπλέον προβλήματα ὡς σύζυγος καὶ μητέρα.

Κατ' ἀρχήν, στὴ σημερινὴ ἐποχὴ δὲν εἶναι τόσο εὐκόλο νὰ εἶναι κάποια γυναίκα σύζυγος ἱερέως. Ἐὰν οἱ ἱερεῖς μας, εἰς τὴν ἐποχὴν μας καὶ πάντοτε, ἔφεραν τὸν ὄνειδισμό τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἴδιο ἰσχύει, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, καὶ γιὰ τὴν σύζυγο τοῦ ἱερέως καὶ γιὰ τὰ παιδιά του.

Πρέπει νὰ στηρίξουμε τίς ἱερατικὲς οἰκογένειες, γιὰ νὰ μπορέσουν αὐτὸν τὸν σταυρὸν μιᾶς τέτοιας θυσίας νὰ τὸν φέρουν, πάντοτε βεβαίως μὲ τὴν λογικὴν τῆς εὐλογίας, μὲ τὴν ὁποῖαν ἀρχίσαμε προηγουμένως τὴν παράθεσιν αὐτῶν τῶν σκέψεων μας. Τὰ προβλήματα τῆς ἱερατικῆς οἰκογένειας ἴσως νὰ μὴν εἶναι εὐρέως γνωστά, ἀλλὰ ὡστόσο ὑπάρχουν, εἶναι προβλήματα τὰ ὁποῖα τὰ κλείνει μέσα της ἡ κάθε οἰκογένεια, ἡ κάθε ἱερατικὴ οἰκογένεια, καὶ εἶναι προβλήματα, ὅμως, τὰ ὁποῖα ἔχομε ὅλοι καθῆκον καὶ ὑποχρέωση νὰ τὰ προσεγγίσουμε, γιὰ νὰ δώσουμε ἓνα χέρι βοήθειας στὴν ἀντιμετώπισή των...

Ἡ τρίτη λέξη εἶναι ἡ **διακονία**. Ἡ διακονία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ποὺ ἔχομε καὶ ἔχομε διδαχθεῖ νὰ ἔχομε,

ὅτι εἴμαστε μιμητὲς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν, λύτρον ὑπὲρ τοῦ κόσμου». Ἡ διακονία, ἡ ἔννοια τῆς διακονίας εἶναι σύμφυτη μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἱερωσύνης καὶ προϋποθέτει, βεβαίως, μεγάλα ἀποθέματα ἀγάπης μέσα στὴν ψυχὴν τοῦ ἱερέως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς πρεσβυτέρας, τῆς συζύγου του. Καὶ αὐτὴ ἡ διακονία εἶναι ποὺ ἐπεκτείνεται καὶ ἀγκαλιάζει ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὡς ψυχοσωματικὴ ὄντοτητα...

Καὶ τέλος ἡ λέξη **εὐθύνη**, ἡ τέταρτη λέξη, εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ ὁποῖα προσιδιάζει στοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ στοὺς ἱερεῖς καὶ στίς πρεσβυτέρες. Τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς μὲ εὐθύνη, μὲ ὑπευθυνότητα, μὲ συνείδηση μιᾶς ὑψηλῆς ἀποστολῆς, τὴν ὁποῖαν ἔχει νὰ ἐπιτελέσει μέσα στὸν κόσμον, καὶ αὐτὸ ἐπίσης εἶναι μοναδικό. Εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον τὸ βιώνουμε περισσότερο καὶ ὀλιγώτερον μποροῦμε νὰ τὸ περιγράψουμε. Τί σημαίνει νὰ ζεῖ κανένας μὲ εὐθύνη; Σημαίνει ἀκριβῶς νὰ ζεῖ καθένας μὲ τὴν αἴσθησι καὶ τῆς προσφορᾶς μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνταμοιβῆς γιὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον προσφέρει στὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Στὰ πλαίσια τῆς ἐβδομάδος Ἱερατικῶν κλήσεων τὸ πρωτὶ τοῦ Σαββάτου 15 Ἀπριλίου 2000 ἔγινε, παρουσία τοῦ Μακαριωπάτου, μία σεμνὴ ἐκδήλωση γιὰ νὰ τιμηθοῦν οἱ πρεσβυτέρους τῶν ἱερέων καθὼς καὶ οἱ γονεῖς τῶν νεοχειροτονηθέντων ἱερέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

«Ἡ Ἐκκλησία ἐδῶ τούτη τῇ στιγμῇ κάνει μυσταγωγία
Λαοῦ στὴν ἀγωνιώδη προσπάθειά του νὰ ὑπ

Ἡ ΛΑΟΣΥΝΑΞΗ ΤΩΝ ΛΑΘΗΝΩΝ (21.6.2000)

νει προσευχή και τίθεται και πάλι έπικεφαλής του πιστού
πισθῆ τήν πνευματική αὐτοσυνειδησία του».

Η ΛΑΟΓΥΝΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (14.6.2000)

Μάνα ιερέως και Πρεσβυτέρα

Τῆς Πρεσβυτέρας Μαργαρίτας Μαρκαντώνη,
Καθηγήτριας Οἰκιακῆς Οἰκονομίας

Στή Δημοτική μας ποίηση, ἓνα χαρακτηριστικό ἀφιέρωμα στή ΜΑΝΑ εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

«Ὅλον τὸν κόσμον ζύγισα κι ὅλον τὸν κόσμον εἶδα.

Νὰ δῶ τ' εἶν' τὸ πὺδ ἀκριβό, τί πióτερο βαραίνει.

Μὴν και βαραίνει ὁ χρυσός ἢ τὸ καθάριο ἀσήμι;
Μάϊδε βαραίνει ὁ χρυσός μάϊδε και τὸ ἀσήμι
μόν' τῆς μανούλας ἢ καρδιά πὺ πέλαγα ξεσχί-
ζει

πὺ φθάνει σ' ὄρη και βουνά και κάστρα θεμελιώνει».

Ἡ καρδιά τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανῆς μάνας σκιρτᾷ, ὅταν στοχάζεται καμιά φορά, καθὼς μεγαλώνει τὸ μικρὸ της ἀγοράκι:

«Μικρὰ χεράκια πὺ μεγαλώνετε
θ' ἀξιωθείτε μιὰ μέρα νὰ ἱερουργήσετε
τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ»

Θὰ γίνετε χέρια, πὺ τὰ δάκρυά σας τρέμοντας
μιὰ μέρα θὰ ἀγγίξουν τὴν Ἅγια Τράπεζα».¹

Σκέπτομαι ὅτι ὡς ἐδῶ, ὡς τὸ ὄνειρο, ὡς τὴν εὐχή, μπορεῖς νὰ μιλήσεις. Ὅταν ὅμως ἔχεις πλησιάσει τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης τοῦ γιοῦ σου, ὅταν τὰ μικρὰ χέρια ἔχουν ἀνδρωθεῖ και μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα ἔχουν δεχθεῖ τὴν Ἅγια Παρακαταθήκη, πὺ ὅπως μᾶς εἶπατε Μακαριώτατε στὴν πρόσφατη χειροτονία πὺ ἐκάματε τὸ «*Λάβε τὴν Παρακαταθήκην σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία σήμερα σοῦ ἐμπιστεύεται ἓνα θησαυρὸ, αὐτὸς εἶναι ἢ παρακαταθήκη. Σοῦ ἐμπιστεύεται τὸν θησαυρὸ τῆς Πίστεως και τῆς Ἀληθείας. Τῆς Πίστεως και τῆς Ἀληθείας πὺ μέσα στὴν Ἅγια Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας διασώζεται και διατηρεῖται, Θησαυρὸς ἀδαπάνητος, ἀσίνης και ἀλώθητος. Λάβε τὴν παρακαταθήκην, σημαίνει ὅτι ἀναλαμβάνεις εὐθύνη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ και θ' ἀποδώσεις λόγον εἰς Αὐτὸν και εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».*

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τί μπορεῖς νὰ πεῖς;

Τί νὰ πεῖς, ὅταν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γιοῦ σου κοινωνᾷς τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων και παίρνεις πατρική Εὐλογία; Τί μπορεῖς νὰ πεῖς, ὅταν διαβάξεις αὐτά, πὺ ἐδίδαξε ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός:

«Κι ἂν τύχει ἓνας παπᾶς και ἓνας βασιλεὺς, τὸν παπᾶ σου νὰ βάλῃς ἐπάνω ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ καθίσει. Και ἂν σοῦ τύχει ἓνας παπᾶς και ἓνας ἄγγελος, τὸν παπᾶ σου νὰ πρωτοχαιρετήσεις πρωτότερα και ἀπὸ τὸν ἄγγελον, διότι ὁ παπᾶς εἶναι ἀνώτερος και ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἰς τὸ ἀξίωμα. Αὐτὰ νὰ τὰ κάνετε οἱ κοσμικοὶ διὰ ἰδικὸν σας καλόν. Εγὼ ἔχω χρέος, ὅπου ἀπαντήσω κανένα ἱερέα, νὰ σκύψω νὰ φιλήσω τὰ χέρια και τὰ ποδάρια και νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, διότι ὅλοι οἱ βασιλεῖς, ὅλος ὁ κόσμος νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν χιλιάδες χρόνους δὲν δύνανται νὰ τελειώσουν τὰ Ἀχραντα Μυστήρια, κι ἓνας παπᾶς, ὡς εἶναι και ἁμαρτωλός, δύναται μὲ τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος και τὰ τελειώνει».

Ἄν σκεφθεῖς ὅλα αὐτὰ, τί μπορεῖς νὰ πεῖς; Ὅταν μιὰ ζωὴ εἶσαι ζωσμένη μὲ τὴν ποδιά τῆς Μάρθας, γεμάτη ἀπὸ τίς μέριμνες τοῦ κόσμου, και δὲν ἔχεις πλησιάσει τὴν Μαρία, γιὰ νὰ μάθεις τὴ χαρὰ τοῦ ἐνός;

Τὸ μόνο πὺ μπορεῖς νὰ πεῖς εἶναι ὅτι τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης τοῦ γιοῦ σου, τὸ θιώνεις, δὲν μπορεῖς νὰ τὸ ἐκφράσεις. Ἀναγκάζεσαι νὰ συμμορφωθεῖς μὲ τὴν συμβουλὴ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς Γρηγορίου Παλαμᾶ: «*Τὰ μυστήρια τῆς χάριτος, σιγῇ τιμῶνται*».

Ἀναζητᾷς μιὰν ἡσυχὴ γωνιά, πὺ θὰ σοῦ ἐπιτρέψουν νὰ χαμηλώσεις τὰ μάτια, νὰ κλίνεις τὸ κεφάλι, νὰ κλείνεις τὰ γόνατα, και τότε, τὸ μόνο πὺ μπορεῖς νὰ πεῖς εἶναι:

«*Κύριε Ἰησοῦ μου, Σὲ εὐχαριστῶ
και Σὲ παρακαλῶ, ἐλέησέ με τὴν ἁμαρτωλή*».

1. Ἀπὸ τὸ ἔργο: *Sur la plus haute branche*, τῆς Enriete Charasson.

Περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

Ὁ Ἐξομολόγος καὶ ἡ ἀντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικῆς υἰείας* (α')

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Χῶρος πολυσυλλεκτικός

Τὸ Μυστήριό τῆς ἱ. Ἐξομολογήσεως εἶναι ὅπως δῆποτε ἓνας χῶρος πολυσυλλεκτικός· ὄχι μόνον ὑποδέχεται ἄτομα διαφόρων κατηγοριῶν ἀλλὰ καὶ ποικίλα αἰτήματα καὶ προβλήματα. Δὲν ἀντιμετωπίζει μόνον ζητήματα ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως αὐτὰ καὶ μόνον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίζει. Τὴν ἐξομολόγηση, δηλαδή, ἁμαρτημάτων τῶν ἐξομολογουμένων ποὺ προσέρχονται καὶ ἐπιδιώκουν ἐν μετανοίᾳ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τους. Πολλὲς φορὲς οἱ ἐξομολόγοι ἐξομολογοῦν ἄλλους διὰ τῶν ἐξομολογουμένων, διότι οἱ τελευταῖοι ἀναφέρονται σὲ ἁμαρτήματα ἢ ἐνέργειες τρίτων προσώπων. Ἄλλες φορὲς πάλι ἡ ἐξομολόγηση ἀναφέρεται σὲ ζητήματα ποὺ ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν κατηγορία τῶν ἁμαρτημάτων ἢ μὲ ἀφορμὴ κάποια λάθη, ἀστοχίες, παραπτώματα, ἁμαρτήματα ὁ διάλογος ἀνοίγεται σὲ ζητήματα συμβουλευτικῆς καθοδήγησης γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ ἢ γιὰ θέματα πεζῆς καὶ τετριμμένης καθημερινότητας.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ δοθεῖ μίᾳ πανοραμικῇ ἀποτύπωση αὐτῶν ποὺ συμβαίνουν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Μυστηρίου. Ἄν ἔγινε αὐτὴ ἡ εἰσαγωγὴ ἦταν γιὰ νὰ δείξουμε ὅτι τὰ προβλήματα ψυχικῆς υἰείας ποὺ μπορεῖ νὰ διαπιστωθοῦν στὴν Ἐξομολόγηση εἶναι κάποια μεταξὺ ἄλλων προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζει συνήθως ὁ ἐξομολόγος καὶ καλεῖται νὰ τηρήσει μίᾳ στάση, νὰ πάρει θέση ἀλλὰ καὶ νὰ βρεῖ τρόπους καὶ μέσα ἐπιλύσεως προβλημάτων, περιορισμοῦ ἢ προλήψεως δυσσαρέστων ἠθικῶν ἢ ὑπαρξιακῶν καταστάσεων.

Ἀναφερόμενος ὅμως σὲ προβλήματα ψυχικῆς υἰείας καὶ σὲ τυχόν ἀντιμετώπισή τους στὰ πλαίσια

τοῦ Μυστηρίου, διερωτώμεθα ἂν θὰ πρέπει νὰ περιλάβουμε κάθε τί ποὺ γενικὰ μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς ψυχικὸ ἢ ψυχολογικὸ πρόβλημα καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει σχέση μὲ τὴν ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τί ἐννοοῦμε ἄραγε λέγοντας ψυχικὴ ζωὴ; Εἶναι προβλήματα τῆς ψυχῆς; Καὶ πῶς θὰ ὀρίζαμε τὴν ψυχὴ; Ποιὸς θὰ ἦταν κατὰ ταῦτα ἀρμόδιος νὰ ἀντιμετωπίσει τέτοιου εἴδους προβλήματα; Ὁ ἐξομολόγος θὰ ἐνομιμοποιεῖτο νὰ ἀσχολεῖται μὲ αὐτά, καὶ θὰ ἦταν ὁ μόνος; Θὰ μποροῦσε νὰ συνεργασθεῖ καὶ μὲ κάποιους ἄλλους, ἱερεῖς ἢ ἐκπροσώπους ἄλλων ἐπιστημῶν (ψυχολόγους, ψυχιάτρους, ψυχοθεραπευτές); Θὰ ἦταν ἴσως σκοπιμότερο νὰ μὴν ἀσχοληθεῖ καθόλου ὁ ἴδιος μὲ αὐτὰ τὰ προβλήματα, ἀλλὰ νὰ παραπέμπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν ἐμπιστεύθηκαν ἀπ' εὐθείας στοὺς ἀρμόδιους καὶ τότε σὲ ποιούς ;¹

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι σὲ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ἀνθρώποι ποὺ ἀντιλήφθηκαν κάποιο ψυχικὸ τους πρόβλημα ἀπευθύνθηκαν πρῶτα πρῶτα στὴν Ἐκκλησία καὶ μετὰ σὲ ἄλλες εἰδικότητες. Ἔτσι, σύμφωνα μὲ μίαν ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὴν Ἀμερικὴ τὸ 1961, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἀνακοινώθηκαν ἀπὸ τὴν Κοινὴ Ἐπιτροπὴ Ψυχικῆς Ὑγείας, τὸ 42% ἀπευθύνθηκαν στὴν Ἐκκλησία, τὸ 29% σὲ γιατροὺς, τὸ 18% σὲ ψυχιάτρους καὶ τὸ 10% σὲ κοινωνικοὺς λειτουργούς. Οἱ ἴδιες περίπου ἀναλογίες φάνηκαν καὶ σὲ ἄλλη ἔρευνα μετὰ εἴκοσι περίπου χρόνια (1979), τῆς ὁποίας τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ ἦσαν 39%, 29%, 21% καὶ 10%². Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἐπιτρέψτε μου νὰ κάνω τὴν ἀκόλουθη παρατήρηση.

* Εἰσήγηση στὸ πλαίσιο συνεδρίου γιὰ «Θέματα τοῦ ἱ. Μυστηρίου τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως», ποὺ ὀργάνωσε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1-2 Ἰουνίου 2000, στὸ Προκόπι Εὐβοίας (Ἱερὸν Ἰδρυμα Ἀγίου Ἰωάννου Ρώσσου).

Ὁ τίτλος ὑποχρεώνει

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μία στεγανὴ καὶ διαμερισματοποιημένη ὑπαρξή, δὲν νομιμοποιεῖ καὶ τὴν ἀπὸ τὶς ἐπὶ μέρους εἰδικότητες αὐτονομημένη χωριστὴ ἢ ἀποκλειστικὴ ἐνασχόληση μαζί του. Οὔτε μποροῦμε πάλι νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀσχολεῖται μόνο μὲ τὴν ψυχὴ καὶ ἡ Ἱατρικὴ, ἢ Ψυχιατρικὴ ἢ ἡ Ψυχολογία μόνο μὲ τὸ σῶμα, τὸ νευρικὸ σύστημα ἢ τὴ συμπεριφορὰ. Ἄν σκύψουμε στὴν ἀκολουθία τοῦ ἱ. Εὐχελαίου θὰ μᾶς φανερωθοῦν

Ἐργον Μπάραλα, Ἐλπίδα καὶ ἀπελπισία II, 1931, λιθογραφία

ικανὰ στοιχεῖα ἀπὸ αὐτὸ «τὸ μυστήριο τῆς υγείας καὶ τῆς ἀρρώστιας» γιὰ νὰ σχηματίσουμε μιὰν ἀκριβῆ ἀποψη γιὰ τὸ πῶς ἡ Ἐκκλησία ἀντιλαμβάνεται τὴν ἰσορροπία τοῦ σωματοψυχικοῦ ὄργανισμοῦ μὲ τὸν πνευματικὸ προσανατολισμὸ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Τὸ τί θεραπεύει ὁ καθένας μας καὶ ποίος τελικὰ τὸ θεραπεύει παραμένει λίγο ἢ πολὺ ἄγνωστο, ἢ μᾶλλον εἶναι πολὺ γνωστό: «ἀνευ Θεοῦ, ἴσας οὐ γίνεται πιν», μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ Γέρων Βαρσανούφιος.

Τὸ νὰ παραμένει στὸν τίτλο τοῦ ψυχιάτρου ἢ τοῦ ψυχολόγου ἐτυμολογικὰ ἢ λέξι ψυχὴ ὑπὸ τὶς ποικίλες σημασίες της δὲν τὸ δρίσκω κακό. Ἰσα ἴσα ὁ τίτλος μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ κάτι πολὺ σοβαρὸ καὶ ὑπεύθυνο. Καὶ ὅπως ἐξυπακούεται, ἢ εὐγένεια τοῦ ἀντικειμένου μὲ τὸ ὁποῖο ἀσχολούμεθα μᾶς ὑποχρεώνει νὰ φερθοῦμε καὶ ἀναλόγως. Ἐδῶ δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ «εὐγένεια» τοῦ ψυχιάτρου, τὸ ὅτι ἀνήκει, δηλαδή, στὸ εὐγενὲς γένος τῶν ψυχιάτρων. Ἐκείνη πού «ὑποχρεώνει» εἶναι ἡ εὐγένεια τοῦ θαύτατου πυρήνα τῆς ὑπαρξῆς μας πού ὁ ποιητὴς τὸν χαρακτηρίζει τετράφυλλο δάκρυ: «ποῦ νὰ βρῶ τὴν ψυχὴ μου, τὸ τετράφυλλο δάκρυ;» (Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης).

Τὸ πολύσημον τῆς λέξεως «ψυχὴ» στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, πιθανὴ αἰτία ὀρισμένων συγχύσεων ἢ παρεξηγήσεων στὸ χῶρο γιὰ τὸν ὁποῖο μιᾶμε, ἐπιτρέπει ἐν τούτοις μιὰν ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς τελεσιδικούς «ἀντικειμενικούς» καθορισμούς καὶ προσδιορισμούς πού θὰ ἀφοροῦσαν στὸ περιεχόμενο τῆς ψυχῆς. Ποιὸ εἶναι τὸ «σημαινόμενον» τοῦ «σημαινοντος» ψυχῆ; Ἡ ἀπάντηση θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ προσεγγίσεως. Ἡ προσέγγιση θὰ εἶναι φιλοσοφικὴ, θεολογικὴ, θρησκευτολογικὴ, ψυχολογικὴ; Ἡ καθμία ἀπ' αὐτὲς ἔχει καὶ τὴ δική της ἀποψη καὶ πρόταση. Γι' ἄλλους ἡ ἐννοια τῆς ψυχῆς ἔχει προσλάβει ἓνα μεταφυσικὸ - θρησκευτικὸ χαρακτήρα. Ἡ ψυχολογία, ἢ σύγχρονη τουλάχιστον, δὲν θέλει νὰ ὀρίζεται ὡς «ἐπιστῆμη τῆς ψυχῆς». Ἄν καὶ ἀπὸ πολλοὺς χαρακτηρίζεται ὡς «ἐπιστῆμη τῆς συμπεριφορᾶς», ἐν τούτοις ὁ χαρακτηρισμὸς της ὡς «ἐπιστῆμης τῆς ψυχικῆς ζωῆς» τὴν ὀδηγεῖ πρὸς ἓνα εὐρύτερο πεδίο ἐνασχολήσεώς της μὲ φαινόμενα πού ὑπερβαίνουν τὸν βιολογικὸ τρόπο ἐκδήλωσης τῆς ζωῆς, χωρὶς καὶ νὰ τὰ ἀπομονώνει ἀπ' αὐτὴν (αἰσθήματα, συναισθήματα, ὁρμὲς, βουλευτικὲς πράξεις κλπ.). Στὸ πεδίο ἐρευνᾶς της περιέρονται καὶ ἐκεῖνα τὰ ἰδιότυπα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς, γνωστὰ μὲ τὸν ὄρο πνευματικὰ φαινόμενα (μ.ἄ. σεβασμὸς, τάση γιὰ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καλλογικὰ καὶ θρησκευτικὰ συναισθήματα). Στὰ πλαίσια τῆς σημερινῆς εἰσηγήσεως δὲν γίνεται νὰ ἐπεκτείνουμε αὐτὴν τὴ συζήτηση. Θὰ ἀρκεσθοῦμε νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ ἀγγλοσαξωνικὸς κόσμος χρησιμοποιώντας τοὺς ὄρους psyche καὶ soul φαίνεται νὰ περιλαμβάνει κυρίως στὸν πρῶτο ἐκεῖνα πού προσδιορίσαμε πιὸ πάνω ὡς φαινόμενα, ἐκδηλώσεις τῆς ψυχικῆς ζωῆς. Στὸν δεῦτερο ἐπιφυλάσσει τὴν πνευματικὴ πλευρὰ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς, ὡς ἔδρα τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος καὶ πηγὴ ἠθικῶν κριτηρίων.

Ἀνεξάρτητα, ὅμως, ἀπὸ τὸν ἢ τοὺς «περὶ ψυχῆς» λόγους, πού εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ὁ καθένας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ του νὰ ἐκφέρει γιὰ νὰ προσδιορίσει ἀκριβέστερα τὸ ἀντικείμενο ἐνασχολήσεώς του καὶ τὸ τί θεραπεύει, θὰ πρέπει ὅλοι μαζί ν' ἀναζητήσουμε «τὴ μοναδικὴ καὶ μοναδικὰ προσωπικὴ ρίζα» τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς, τὸ ἀληθινὸ κομμάτι τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν κάθε συνάνθρωπό μας, ν' ἀνακαλύψουμε τὸ «πρόσωπο» στὸν «ἄνθρωπο», ν' ἀνακαλύψουμε τὸ συγκεκριμένο καὶ μοναδικὸ πρόσωπο μέσα στὸ σύνο-

λο γενικά. Ν' ανακαλύψουμε σε κάθε άνθρωπο αυτό που τον κάνει «άξιαγάπητον και που είναι δοσμένο από τον Θεό». Τότε, αυτή η «ανακάλυψη» μᾶς υποχρεώνει όλους, ανεξαρτήτως ειδικότητας, να σκύψουμε με αγαπητική διάθεση να τὸ υπηρετήσουμε, να σταθοῦμε πλάϊ του και να συν-εργαστοῦμε.

Ζητούμενο ή συν-εργασία

Πλὴν, ὅμως, αὐτὴ ἡ συν-εργασία εἶναι τὸ ζητούμενο, ἢ ὅποια ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπροϋπόθετη. Ἡ κάθε πλευρὰ ἔχει τὶς δικές της ἀπόψεις γιὰ τὴν ψυχικὴ ἀρρώστεια, τὴν ψυχικὴ ὑγεία καὶ τὴν θεραπεία. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν τοὺς δικούς τους τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους παρεμβαίνουν *συμβουλευτικά* καὶ ἐνεργοῦν *ψυχοθεραπευτικά*. Χρησιμοποιώντας, ὅμως, μία τέτοια ὀρολογία, καὶ ὄχι βεβαίως γι' αὐτὸν καὶ μόνο τὸν λόγο, ἔρχονται σὲ ἐπαρῆ καὶ σὲ σχέση μὲ τὴν Ψυχοπαθολογία, τὴν Ψυχοθεραπεία καὶ τὴν Ψυχιατρικὴ στὴν τρέχουσα καὶ συνήθη σήμερα ἔννοια αὐτῶν τῶν ὄρων. Χωρὶς νὰ ταυτίζονται καὶ χωρὶς νὰ ἔχει ἀκόμη προσδιοριστῆ ἓνα συνεχές, μία ἱεραρχημένη διαβάθμιση τῶν παθῶν, ὅπως αὐτὰ ὀρίζονται ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση καὶ τῶν ψυχιατρικῶν νόσων καὶ μὲ φανερό ἴσως τὸν κίνδυνο συγχύσεως, οἱ δύο αὐτοὶ χώροι *πλησιάζουν* ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ *συγγενεύουν*. Σ' αὐτὴν ὅμως τὴν προσέγγιση πλανᾶται τὸ ἐρώτημα, ἐὰν αὐτὸ πού στὴ μακροαίωνη πορεία τῆς Ἐκκλησίας διατυπώνεται ὡς παθολογία καὶ ἀπαιτεῖ μίαν ἀντίστοιχη θεραπευτικὴ, συναντᾶται μὲ τὴν σύγχρονη ἀντίληψη περὶ ψυχοπαθολογίας καὶ ψυχοθεραπείας πού ἐκπροσωποῦν οἱ ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου σήμερα. Πιὸ συγκεκριμένα: Ὑπάρχει κάτι ἀνάλογο στὴν Ὀρθόδοξη Θεολογία, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ νευρολογικὴ ἢ ψυχιατρικὴ κλινικὴ σημειολογία ἢ ὅποια ταξινομεῖ καὶ παραθέτει τὰ βασικὰ συμπτώματα τῶν ψυχιατρικῶν διαταραχῶν; Ἐνα βῆμα πιὸ κάτω θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ὁ Χριστιανισμός, ἢ χριστιανικὴ θρησκεία, ἢ

Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἴδια μὰ ἐφαρμοσμένη ψυχολογία, μία ψυχοθεραπεία καὶ τότε ποιά θὰ ἦταν ἡ σχέση τῆς πρὸς τὴν Ψυχολογία καὶ τὴν Ψυχιατρικὴ, πού καὶ αὐτὴ διατείνεται ὅτι θεραπεύει καὶ «σώζει» τὸν ἄνθρωπο. Ἀκόμη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος προστρέχει στὴν Ψυχολογία, ἀκριβῶς γιὰτὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δὲν ἔχει συλλάβει καὶ ἀντιληφθεῖ τὶς δυνάμεις τῆς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ὑποκατάστατα.

Ὑπάρχει χώρος γιὰ πολλὲς διευκρινίσεις, γιὰτὶ ἀπὸ πολλοὺς τίθενται ἐρωτήματα μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο. Ὁ λόγος ὅμως παραμένει γιὰ τὴ *συνεργασία* καὶ γιὰ τὴ *συγγένεια* μεταξὺ ὀρθοδόξου παραδόσεως στὴν ἐξομολογητικὴ τῆς πρακτικῆ καὶ γενικότερα στὴν ποιμαντικὴ τῆς πράξης καὶ *ψυχιατρικῆς πρακτικῆς*. Τὸ δύσκολο εἶναι νὰ μπορέσουμε στὴν ἀρχὴ νὰ διακρίνουμε τὰ ὄχι πάντοτε εὐδιάκριτα ὄρια ἀνάμεσά τους. Στὴ συνέχεια νὰ εὐαισθητοποιηθοῦμε ἔτσι, ὥστε νὰ διακρίνουμε τὸ τί μπορεῖ νὰ ἀνήκει σ' ἓναν ἄλλο χώρο, ὅπως αὐτὸν τῆς Ψυχιατρικῆς καὶ τῶν Ψυχιάτρων, καὶ τί μπορεῖ νὰ μὴν ἀνήκει σ' αὐτόν. Καθὼς ἐπίσης τὸ τί μπορεῖ νὰ ἀνήκει ἢ νὰ μὴν ἀνήκει στὴν Ποιμαντικὴ, στοὺς πνευματικούς, δηλαδή, καὶ τοὺς ποιμαντικούς ἐργάτες. Νομίζω ὅτι στὴν περίπτωσή μας θὰ μπορούσε νὰ ἐφαρμοσθεῖ παρὰ τὶς τραυματικὲς ἐμπειρίες πού πιθανὸν νὰ ἔχουν προκληθεῖ στὶς μεταξὺ τους σχέσεις καὶ τὶς ὄντως ὑπάρχουσες ἐκλεκτικὲς συγγένειες, ἢ ὑπόδειξη τοῦ Κυρίου ἀναφορικὰ μὲ τὸν φόρο καὶ τὸ νόμισμα τοῦ Κήνησου: «ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ. κβ', 22). Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς θὰ γίνῃ τελικὰ ἡ ἀπόδοση ἀφ' ἑνὸς ἀλλὰ καὶ ἡ *συν-χώρηση* ἀφ' ἑτέρου. Συν-χώρηση στὴν ἔννοια τοῦ προχωρῶ μαζί, συμπορεύομαι παράλληλα. Ἄλλὰ καὶ στὴν ἔννοια τοῦ συν-χωρῶ, δηλαδή, κάνω χώρο στὸν ἄλλο ἔτσι, ὥστε νὰ περι-χωρήσει στὸ χώρο μου, νὰ μπεῖ μέσα, νὰ μείνει καὶ νὰ συνεργαστεῖ. Στὴν τελευταία περίπτωση πρέπει νὰ τηροῦνται κάποιες στοιχειώδεις κανόνες καὶ ἀρχές *συγκατοικήσεως* γιὰ νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἢ παραμονὴ καὶ ἡ σχέση.

* 1. Τέτοιου εἶδους ἐρωτήματα θέσαμε μεταξὺ ἱερέων, πού στὴν πλειονότητά τους εἶναι πνευματικοὶ καὶ συμμετέχουν στὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα «Ποιμαντικὴ πράξη καὶ ψυχικὴ ὑγεία». Τὰ συνοπτικὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἐρευνας, πού ἐπεξεργάσθηκε ὁ συνεργάτης μας θεολόγος καθηγητὴς καὶ ὑποψήφιος διδάκτωρ κ. Στέφανος Κουμαρόπουλος, θέσαμε ὑπόψη τῶν συνέδρων.

2. Βλ. Σπύρου Κ. Τσιτσόγκου, *Ἡ παθολογία τῆς ψυχῆς, Νόσοι καὶ πάθη τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο*, Χαλκίδα 2000 (ὑπὸ ἔκδοσιν), σ. 18. Σὲ μελέτη τοῦ 1989, πού ἀναφέρει ὁ π. Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης (*Ποιμένες καὶ θεραπευτῆς, ζητήματα ποιμαντικῆς ψυχολογίας καὶ ποιμαντικῆς πρακτικῆς*, Ἐκδ. «Ἀσπίδας», 1999, σ. 150, ὑπόσημειωση 110), οἱ ἀριθμοὶ δὲν ἔχουν μεταβληθεῖ σημαντικά. Τὸ ποσοστὸ τῶν ἀτόμων πού ζήτησαν βοήθεια πρῶτα ἀπὸ κληρικούς καὶ στὴ συνέχεια παραπέμφθηκαν σὲ ἐπαγγελματίες τῆς ψυχικῆς ὑγείας, στὴν Ἀμερικὴ, ἀνέρχεται στὸ 1/3 τοῦ συνόλου τῶν παραπομπῶν.

Απαντήσεις σε λειτουργικές, κανονικές και άλλες άπορίες

Του **Ιωάννου Φουντούλη,**
Καθηγητού Πανεπιστημίου

Ἡ ἀναβίωση τοῦ ἀσματικοῦ τυπικοῦ*

Ἀκολουθία τῆς Τριθέκτης (α')

Πρὶν ἀπὸ ἑξακόσια περίπου χρόνια, κατὰ τὴν τρίτη δεκαετία τοῦ ΙΕ' αἰώνα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους τῆς συμβασιλεύουσας τοῦ Βυζαντίου, τῆς Θεσσαλονίκης (1430), ὁ τελευταῖος ἀρχιεπίσκοπός τῆς ἁγίας Συμεῶν (1416/17-1429), ἄνθρωπος εὐλαβῆς, λόγιος, ἐραστὴς τῶν πατρικῶν παραδόσεων καὶ βαθῆς μύτης τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὑπερμαχοῦσε γιὰ τὴν διάσωση μᾶς ὡς τότε ζωντανῆς λειτουργικῆς τάξεως. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ λεγόμενο βυζαντινὸ κοσμικὸ ἢ ἀσματικὸ τυπικὸ, τὴν ιδιαίτερη τάξη καὶ παράδοση τῶν «καθολικῶν ναῶν», δηλαδὴ τῶν ἐνοριακῶν ναῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅταν τὸ 1416/17 ὁ Συμεὼν ἦλθε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Θεσσαλονίκη ἐκλελεγμένος καὶ χειροτονημένος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγάλης αὐτῆς πόλεως, βρῆκε σὲ χρῆση τὸ ἀσματικὸ τυπικὸ στὸν μεγάλο καθεδρικό ναὸ τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν «Μεγάλῃ τῆς Ἐκκλησίας», τὸν ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ἰδεολόγος καὶ φιλόρχαιος, θέληθηκε ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἱεροπρέπεια τῆς ἀσματικῆς παραδόσεως, τῆς ὁποίας τελευταῖο προπύργιο εἶχε μείνει ἡ θεοφρονητικὴ μητρόπολις τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλίας. Κωνσταντινουπόλις αὐτός, γνώριζε τὴν ἀσματικὴν παράδοση ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ὅπου στὴν Ἁγία Σοφία τελοῦσαν τότε τὶς ἀκολουθίες κατὰ τὸ ἀρχαῖο ἀσματικὸ τυπικὸ μόνον τρεῖς φορὲς τὸν χρόνον· κατὰ τὴν Ὑψωση τοῦ τιμίου Σταυροῦ, κατὰ τὴν μνήμη τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ κατὰ τὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου. Παντοῦ, καὶ σ' αὐτὴν τὴν Βασιλεύουσα ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω τρεῖς περιπτώσεις, εἶχε ἐπικρατήσει τὸ μοναχικὸ τυπικὸ, τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ Τυπικὸ τοῦ Ἁγίου Σάββα, αὐτὸ ποὺ ὅλη ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τηρεῖ μέχρι καὶ σήμερον.

Ὁ ἅγιος Συμεὼν κατέβαλε κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναζωογόνησι τοῦ ἀσματικοῦ τυπικοῦ. Τὸ κατέγραψε, τὸ διόρθωσε, τὸ ἐμπλούτισε, μ' ἓνα λόγον τὸ μεταρρῦθμισε, εἰσάγοντας στοιχεῖα ἀπὸ τὸ μοναχικὸ τυ-

πικὸ, λαοφιλεῖς κανόνες καὶ τροπάρια, ἀποβλέποντας στὴν διαπαντὸς τήρησίν του, τουλάχιστον στὸν καθεδρικό του ναὸ καὶ στὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης. Γράφει καὶ παρακαλεῖ καὶ εὐχεται καὶ ἐξορκίζει τὸν κλῆρο, ἰδίαιτερα τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀλλὰ καὶ γενικότερα τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας του, νὰ διατηρήσουν ἀπαρασάλευτη τὴν ἀρχαία ἀσματικὴ παράδοσι καὶ κανεὶς νὰ μὴ ἐπιχειρήσει νὰ τὴν «παρασαλεύσῃ πάποτε». Εὐχεται δὲ καὶ συνιστᾷ ὅπως αὐτὴ ἡ ἀσματικὴ-ἐνοριακὴ ἀκολουθία καὶ τάξι, ποὺ «διὰ ραθυμίαν» καὶ ὑπὸ τὴν πίεσι τῶν δυσμενῶν πολιτικῶν συνθηκῶν, τῆς φραγκικῆς καὶ τελικῶς τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως, κατὰ τὶς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰώνα εἶχε παντοῦ ἐγκαταλειφθεῖ, νὰ τηρεῖται τουλάχιστον στὶς «καθολικὰς» ἐκκλησίας, δηλαδὴ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, «ἢ πάντοτε ἢ κατὰ καιρὸν (δηλαδὴ ἐκτάκτως), εἰς τὸ μένειν τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ἀκατάλυτον» (Διάλογος κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων καὶ περὶ... τῶν ἱερῶν τελετῶν..., κεφ. 356).

Ἐκτελεστὲς κατὰ χάρι Θεοῦ τῆς πνευματικῆς αὐτῆς διαθήκης τοῦ ἁγίου Συμεῶν, ὑπακούοντας στὴν παρότρυνσι καὶ στὴν ἐντολή του καὶ μὲ τὴν θεοπειθὴ εὐχή καὶ εὐλογία του, ἐπιχειρήσαμε τὸ κατὰ δύναμιν γιὰ τὴν «κατὰ καιρὸν» χρῆσι καὶ παλινόρθωσι τῆς ἀρχαίας αὐτῆς λειτουργικῆς παραδόσεως. Ὁδηγὸς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Συμεὼν, ποὺ δίνει μιὰ πολυτιμώτατη καὶ ἀκριβέστατη περιγραφὴ καὶ σχολιασμὸ τῶν ἀσματικῶν ἀκολουθιῶν (Διάλογος..., κεφ. 345-356), τὸ ἀρχαῖο Τυπικὸ τῆς Μεγάλῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Θ'-Ι' αἰῶνος (κώδικες τιμίου Σταυροῦ 40 καὶ Πάτμου 266), τὸ Τυπικὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης γραμμένο, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἅγιον Συμεὼν (κώδ. Ἀθηνῶν 2047), καθὼς καὶ ἀρκετὰ χειρόγραφα σκορπισμένα καὶ φυλασσόμενα σὲ πολλὰς βιβλιοθήκας χειρογράφων τοῦ κόσμου. Τὸ ἐγχεῖρημα δὲν ἦταν εὐκόλο λόγῳ ἀσυμφωνίας τῶν πηγῶν καὶ λόγῳ τῶν παραλλαγῶν ποὺ παρουσίαζε ἡ ἀσματικὴ πράξι κατὰ τόπους καὶ χρόνους. Ἀποκαταστάθηκαν ὅμως δύο ἀπὸ τὶς τέσσερις ἀκολουθίες τοῦ ἀσματικοῦ τυπικοῦ, ἡ Τριθέκτη καὶ ἡ Παννυχὶς (α'

Εἰσήγησι κατὰ τὴν τέλεσι τῆς ἀσματικῆς ἀκολουθίας τῆς Τριθέκτης στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης (Αἰόλου) Ἀθηνῶν στὶς 17 Δεκεμβρίου 1999.

έκδοση 1969, 6' έκδοση 1977). Οί δύο άλλες ακολουθίες του άσματος τυπικού, ό έσπερινός και ό όρθρος, έμειναν για περισσότερη μελέτη σε εύθετότερο χρόνο. Του έσπερινού άποκατάσταση είχε παλαιότερα επιχειρήσει ό Nilo Borgia (Ψολόγιον, Roma 1929, σελ. 235-253) και του όρθρου ό π. Κωνσταντίνος Παπαγιάννης (1976). Τής Τριθέκτης και τής Παννυχίδος τά ψαλτικά μέρη, έφύμνια, τροπάρια, προκείμενα κλπ. τονίσθηκαν κατά τά αρχαία λιτά συλλαβικά μέλη άπό τόν τότε διδάσκαλο στην Θεολογική Σχολή του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τώρα καθηγητή τής βυζαντινής μουσικολογίας του Πανεπιστημίου Μακεδονίας κ. Άντώνιο Άλνυζάκη (Μελωδήματα άσκήσεων Λειτουργικής, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 223-234 και 254-258).

Έπί τή βάσει τής άποκαταστάσεως αυτής, του κειμένου και τής μουσικής τους, τελούνται οί δύο αυτές άσματικές ακολουθίες επί τριάντα συναπτά έτη μία φορά τόν χρόνο στον πανεπιστημιακό ναό τής Θεολογικής Σχολής του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου, ή μόν Τριθέκτη τήν Πέμπτη τής Δ' Έβδομάδος τών Νηστειών, ή δέ Παννυχίς τόν βράδυ τής Τρίτης τής ΣΤ' Έβδομάδος τής Μεγάλης Τεσσαρακοστής, μαζί με τήν ακολουθία του Ευχελαίου. Έκτάκτως τελέσθηκαν οί δύο ακολουθίες στην αρχαία κοιτίδα τους, στον ναό τής Άγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης, καθώς και σε άλλους ναούς τής πόλεως αυτής κατά καιρούς. Αύτά όμως για τήν κλεινή πρωτεύουσα του Έλληνικού Βορρά, τήν συμπρωτεύουσα, τήν «περίκλυτο μητρόπολη τής Θεσσαλονίκης».

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

[...] Άφοϋ, λοιπόν, πέρασε πολλός χρόνος, μιά νύχτα ό όσιος πήρε έντολή άπό άγγελο Θεού να εγκαταλείψη τήν πατρίδα του σαν άλλος Άβραάμ και να άναχωρήση όχι πλέον σε έρημη γη αλλά στην πόλη τών Θεσσαλονικέων, για να προσελκύση εκεί πολλούς προς τόν θείο αυτού ζήλο και να τούς μεταφέρει στα ύψη τής άρετής. Και άφοϋ θεοαιώθηρε όπi αυτό είναι θείο πρόσταγμα, συγκέντρωσε στο κυριακό ενώπιόν του όλους και τούς είπε, λένε, τήν έξης κατήχηση: «Πατέρες και άδελφοί και τέκνα μου περιπόθητα, έως ότου ύπάρχει άκόμη σε μās καιρός, όπως λέγει ό Άπόστολος, ή διαγωγή μας ως είναι κόσμια όσο διαρκεί ή ήμέρα, ως ακολουθήσωμε τόν ήλιο. Έρχεται ή αναπόφευκτη νύκτα, όποτε κανείς στο έξης δέν μπορεί να εργάζεται.

»Άς μίν εμπλακούμε στα τερνά του βίου που γρήγορα παρέχονται, ούτε τόν χρόνο που μās χαρίσθηκε να τόν άφανίσωμε σ' αυτά. Άς μίν, λοιπόν, θάψωμε τήν ψυχή με τήν γαστρομαργία και τόν ελεύθερο νοϋ με τήν μέθη. Άς μίν διασφείρωμε με τήν φιληδονία και τούς άισχροϋς λογισμούς τόν ναό του Θεού, μέσα στον όποιο κατοικεί ό καθαρός και άγιος νοϋς, ό Χριστός ό Θεός μας, ούτε τήν ψυχή που ύπάρχει σ' αυτόν να τήν καταστήσωμε άντι για καθαρή άκάθαρτη και άντι για φως σπήλαιο ληστών και σκότους. Διότι ό άνθρωπος γίνεται δούλος εκείνου άπό τόν όποιο έχει νικηθή. Ούτε να μπή μετά μέσα μας ή φιλαργυρία και να μās καταστήση δούλους άντι ελευθέρους και να μās πείση, άφοϋ μās δέση

με τις θλιείες της, να ελπίζωμε στα μάτια άντι στην ούράνια κληρονομία.

»Άς μίν βρή θέση άνάμεσά μας ή όργη ή ή κραυγή, δια τών όποιων έρχεται σαν επακόλουθο ή βλασφημία διότι με αυτά διώχουμε τόν πνεϋμα του Θεού και επισύρομε τόν πνεϋμα του πονηροϋ.

»Και ή κενοδοξία ως μη μās παραδώση στο πονηροϋ πνεϋμα τής ύπερηφανείας, ήτοι τής ύψηλοφροσύνης, άφοϋ μās άγοράση δια τής όλισθηρής έπάρσεως, μήπως ή ίδια πάλι μās άποστείλη στον θάνατο διότι, όπως αρχή και τέλος τών αγαθών είναι ή ταπεινώση, έτσι αρχή και τέλος και ρίζα τών παθών είναι ή ύπερηφάνεια. Διότι αυτά που έξυψώνουν οί άνθρωποι, όπως λέγει και ό Κύριος, ό Θεός τά σικαίνεται και δέν είναι άξιος αυτός που αυτοσυστήνεται, σύμφωνα με τόν Άπόστολο, αλλά αυτός που τόν συστήνει ό Κύριος.

»Γι' αυτό, ως διάσωμε τούς έαυτούς μας, τέκνα και άδελφοί, ως τούς διάσωμε ως ενισχύσωμε τούς έαυτούς μας και ως νουθετήσωμε ό ένας τόν άλλο...

»Γι' αυτά, παιδιά μου, μεριμνώντας, μη ξεχνάτε τήν έλεημοσύνη. Τόν πνευματικό πατέρα και άδελφό, που εγώ εξέλεξα να αναλάβη επάξια τήν προστασία σας, φροντίστε να τόν ύπηρετήτε όπως τόν ίδιο τόν Χριστό, για να μπορη και αυτός μαζί με μένα με προθυμία να άγρυπνή και να προσεύχεται, επειδή θα δώσωμε, λέγει ό Παϋλος, λόγο στον Θεό για σās»[...]

Άπό τόν Βίο του όσιου Φαντίνου του Νέου, Όρμύλια 1996, σελ. 97-103.

Πίστη και Πολιτισμός

Τερά Μητροπόλις 'Αργολίδος

Της Ειρήνης Οικονομίδου, Θεολόγου-ξεναγού

Η 'Αργολίδα, στα ανατολικά του Μωριά, πήρε το όνομά της από την αρχαιότερη πολιτεία της ήπειρωτικής Ευρώπης, το 'Αργος. (Η νησιωτική νοτιο-ανατολική Ευρώπη, δηλαδή η Κρήτη και η Κύπρος, έχει ακόμη αρχαιότερους οικισμούς, από την 7η και 5η χιλιετία π.Χ.). Ο προϊστορικός οικισμός του 'Αργους (αρχές 2ης χιλιετίας π.Χ.) απλωνόταν στους πρόποδες ενός λόφου, στην κορυφή του οποίου βλέπουμε σήμερα ένα Φράγγικο κάστρο από την εποχή της Δ' Σταυροφορίας, που κατέκτησε και λαφυραγώγησε το Βυζάντιο (1204). Ο αρχαιότατος αυτός οικισμός της Ευρώπης είχε ιδρυθεί πολύ κοντά στην όχθη ενός ποταμού, για να υδρεύεται. Πρόκειται και για τον ποταμό Ίναχο, που φέρει το όνομα του πρώτου βασιλιά του 'Αργους. Αυτό το ποτάμι, καθώς και ένα δυο ακόμη που διέσχιζαν τον 'Αργολικό κάμπο καθιστώντας τον εξαιρετικά εύφορο, είναι σήμερα ξεροπόταμοι. Πότε πότε όμως πλημμυρίζουν αρκετά επικίνδυνα. Φαίνεται πάντως ότι το ίδιο συνέβαινε και εκείνη την μακρινή εποχή, γιατί βρέθηκε, κοντά στην 'Ακρόπολη της Τίρινθος, φράγμα της Μυκηναϊκής εποχής που προστάτευε την περιοχή αυτή από τις πλημμύρες. Θεωρείται βέβαια σπάνιο έργο της 2ης χιλιετίας π.Χ., αν και σήμερα διασώζονται λίγα μέρη του.

Η σύγχρονη πόλις του 'Αργους είναι χτισμένη επάνω στα θεμέλια του προϊστορικού οικισμού και της πόλεως των κλασικών χρόνων, της οποίας σώζεται το θέατρο του 4ου π.Χ. αϊ., καλά διατηρημένο, επάνω στην πλαγιά του λόφου που υψώνεται στο κέντρο της πόλεως. Ο δημιουργός του ήταν ο ίδιος του περιφημου θεάτρου της 'Επιδαύρου: Πολύκλειτος ο νεώτερος, που κατήγετο από το 'Αργος.

Η εύφορη γη του 'Αργολικού κάμπου δεν ήταν η μόνη αιτία της άκμης αυτής της περιοχής κατά την 2η χιλιετία π.Χ. (εποχή του Χαλκού). Υπήρχαν και άλλοι παράγοντες, όπως τα φυσικά όχυρά των 'Ακροπόλεων, των Μυκηνών και της Τίρινθος, που εξελίχθηκαν σε κέντρα υψηλού πολιτισμού με πολλές δυνατότητες, όχι μόνον άμυντικές (κυκλώπεια τείχη), αλλά και καλλιτε-

χνικές (καλλιτεχνήματα από καθαρό χρυσάφι, πολύτιμες πέτρες, έλεφαντόδοντο, κεραμική, ζωγραφική κλπ.). Ο τρίτος παράγων αυτής της άνθησεως ήταν οι άκτες του 'Αργολικού κόλπου, το άνοιγμα δηλαδή προς τη θάλασσα, που επέτρεψε την ανάπτυξη του εμπορίου και την ίδρυση αποικιών στις άκτες της Μικράς 'Ασίας, στην Κρήτη και στην Κύπρο, αλλά και στην 'Ακτή της σημερινής Συρίας (απέναντι στην ανατολική ακτή της Κύπρου), ακόμη και στα Δυτικά της Μεσογείου.

Σήμερα έχει πια αποδειχθεί ότι αυτός ο λεγόμενος Μυκηναϊκός πολιτισμός, που δημιούργησαν οι 'Αχαιοί, είναι ελληνικός λόγω της γραφής «Γραμμικής Β'», ή αποκρυπτογράφου της οποίας παρουσίασε ελληνικές λέξεις. Οι πήλινες πινακίδες που φέρουν χαραγμένη την «Γραμμική Β'» βρέθηκαν όχι μόνο στις Μυκήνες, αλλά και στην Πύλο και στην Θήβα, στην Κρήτη και στην Κύπρο. Έτσι αποδεικνύεται η ενότητα του πολιτισμού σε όλον τον 'Ελληνικό χώρο από τον Βορρά ως τον Νότο. (Μυκηναϊκό νεκροταφείο βρέθηκε πρόσφατα σε πλαγιά του 'Ολύμπου).

Ο ελληνικός όμως χαρακτήρας της πατρίδος μας δεν αρχίζει σ' αυτήν την εποχή του Χαλκού, αλλά πηγαινει πολύ πιό πίσω, βάσει των αρχαιολογικών ευρημάτων, δηλαδή στην 5η χιλιετία π.Χ., αφού σ' αυτήν την μακρινή εποχή ανήκει η ξύλινη επιγραφή του Δισπηλιού της Καστοριάς που φέρει ελληνικά γράμματα.

Έτσι, πριν ακόμη ανθίσει ο Μυκηναϊκός πολιτισμός στην 'Αργολίδα, συναντούμε αρχαιότερα κέντρα, όπως την Λέρνα (κοντά στο 'Αργος, στο σημερινό χωριό Μύλοι), με θεμέλια ανακτόρου και ωραίοτατη κεραμική που ανήκουν στο μεταίχμιο του Νεολιθικού και Μυκηναϊκού πολιτισμού. Αυτά τα προϊστορικά ευρήματα της Λέρνας (ο χώρος της ανασκαφής βρίσκεται κοντά στο έλος, όπου, κατά την μυθολογία, ζούσε η Λερναία Ύδρα), τα θαυμάζουμε σήμερα στο 'Αρχαιολογικό Μουσείο του 'Αργους (στο κέντρο της πόλεως). Τα δε Μυκηναϊκά ευρήματα που ανακαλύφθηκαν σε διάφορες τοποθεσίες της 'Αργολίδος (εκτός από την περίφημη συλλογή των Μυκηνών στο 'Αρχαιολογικό Μουσείο της

Ἀθήνας) τὰ ἀποθαυμάζουμε στὸ Μουσεῖο τοῦ Ναυπλίου (Πλατεία Συντάγματος), μέσα σ' ἓνα πελώριο ἐνετικὸ κτίριο. Στὸ Ναῦπλιο ὑπάρχει καὶ ἓνα ἐξαιρετικὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο καὶ βέβαια τὸ ἐντυπωσιακὸ κάστρο θεμελιωμένο ἐπάνω σὲ μυκηναϊκὰ κυκλώπεια τεῖχη, τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ ὁποῦ κατὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ «21» περιγράφει ὁ Κόντογλου μὲ ωραιότατο τρόπο στὸ βιβλίο του «Ταξείδια».

Ἡ Ἀργολίδα ὅμως ἔχει καὶ πολλὰ βυζαντινὰ μνημεῖα, τὰ περισσότερα τοῦ 12ου αἰ., τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, ποὺ θεωρεῖται ἡ δευτέρη Ἀναγέννησι τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ (μετὰ τὴν πρώτη, τὴν Ἰουστινιάνεια, τοῦ 6ου αἰ.). Ἐκεῖνα λοιπὸν τὰ χρόνια στὸν θρόνο τῆς Μητροπόλεως τῆς Ἀργολίδος ἦταν μία μεγάλη προσωπικότης, ὁ γνωστὸς σὲ ὅλο τὸ Βυζάντιο λόγιος, ὁ Λέων Ἀντζᾶς, καὶ στὴν δική του ἐπιμέλεια χρωστάμε σήμερα τὴν χαρὰ νὰ ἀπολαμβάνομε τὴν κομψότητα καὶ τὴν χάρι τῶν ἐκκλησιῶν ποὺ ξεπροβάλλουν ἀνάμεσα στὶς πορτοκαλιές τοῦ Ἀργολικοῦ κάμπου, ὅπως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Μέρμπανα καὶ τοῦ Χώνικα, ἀλλὰ κυρίως τὸ καθολικὸ τῆς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (ὀνομάζεται καὶ «Ἁγία Μονή»), ἓνα πραγματικὸ κομφοτέχνημα τῆς Κομνηνείας ἀρχιτεκτονικῆς, ἔξω ἀπὸ τὸ Ναῦπλιο (3 χιλμ.), στὰ δεξιὰ τοῦ δρόμου πρὸς τὴν Ἐπίδαυρο, κοντὰ στὸν οἰκισμὸ Ἄρειαν (ἀρχαιότατο ὄνομα ποὺ ἀναφέρεται στὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου).

Ἡ «Ἁγία Μονή» τῆς Ἄρειας εἶναι σήμερα γυναικεία. Οἱ μοναχὲς ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ ὑφαντικὴ, ἀλλὰ κάνουν καὶ κοινωνικὸ ἔργο, ἐπιμελοῦνται δὲ καὶ τὸ κτήμα τὸ γεμάτο πορτοκαλιές. Μόλις διασχίσωμε τὴν αὐλόπορτα, ἀφοῦ ἔχομε θαυμάσει, ἐπάνω ἀπὸ τὸ μικρὸ ὕψωμα ὅπου βρίσκεται ἡ μονή, τὴν ἀπέραντη θέαν τοῦ Ἀργολικοῦ κάμπου καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, μᾶς ἐντυπωσιάζει ὁ αὐθεντικὸς βυζαντινὸς ναὸς (1.143), θαυμάσια διατηρημένος μὲ ὅλη τὴν ἐξωτερικὴ περίτεχνη κεραμικὴ διακόσμηση.

Στὸ ἐσωτερικὸ δὲν σώζεται καμία παλαιὰ εἰκονογράφησι. Κρύβει ὅμως ἓνα μεγάλο θησαυρὸ: τὴν θαυματουργὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, σὲ μικρὸ σχετικὰ μέγεθος, ἀχνὰ ζωγραφισμένη, ποὺ ἀνακαλύφθηκε μὲ μιὰ θαυμαστὴ ἐπέμβασι τῆς Θεοτόκου στὶς 6 Μαρτίου τοῦ 1920, πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ σὲ 1,60 μ. βάθος. Αὐτὴ ἡ εἰκόνα εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἴσως καὶ παλαιοχριστιανικὴ. Γι' αὐτὸ ἡ Παναγία, στὸ ὄραμα ποὺ ὠδήγησε στὴν εὔρεσι τῆς εἰκόνας, τὴν ὠνόμαζε «κεμήλιο τοῦ Υἱοῦ της». Τὴν ἡμέρα ποὺ βρέθηκε ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἔγινε καὶ τὸ πρῶτο θαῦμα ἰάσεως. (Ἡ συγγραφεὺς αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ γνώρισε δύο αὐτόπτες μάρτυρες τῆς εὐρέσεως). Ἡ Μονὴ πανηγυρίζει δύο φορές: κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ στὶς 6 Μαρτίου, ἡμέρα τῆς εὐρέσεως τῆς Εἰκόνας.

Αὐτὴ ἡ θαυμαστὴ ἀνακάλυψι εἶναι τόσο συγκλονιστικὴ, τόσο χειροπιαστὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ δυναμώσῃ τὴν πίστι τῶν ὀλιγοπίστων. Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Ἀργολίδος Χρυσόστομος (1985) εἶπε σὲ κάποιον Ἐσπερινὸ τῆς ἐπετείου τῆς «Εὐρέσεως» τὴν ἀκόλουθη φράσι: «Ὁ Θεὸς τίς θέλει τίς εἰκόνας, γιατί ἄλλιως δὲν θὰ ἔκανε τόσα θαύματα διὰ μέσου αὐτῶν».

Λίγα χιλμ. νοτίως τῆς Ἄρειας βρίσκεται ὁ γραφικὸς κόλπος τοῦ Τολοῦ, ἀπ' ὅπου ξεκίνησε ὁ στόλος τῶν Ἀχαιῶν γιὰ τὴν Τροία. Σήμερα ἔχει ἐξελιχθῆ, τὸ ἄλλοτε ψαροχώρι, σ' ἓνα τουριστικὸ κέντρο μὲ πολλὰ ξενοδοχειακὰ μονάδες. Καὶ νὰ ποὺ ὁ πατὴρ Γεώργιος, ὁ ἐφημέριος τῆς ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ξέρει ἀγγλικά καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ξένου ποὺ ἐνδιαφέρονται. Καὶ αὐτοὶ εἶναι πολλοί!

Θὰ ἦταν λοιπὸν εὐχῆς ἔργον οἱ ἱερεῖς τῶν τουριστικῶν περιοχῶν νὰ μάθουν ἀγγλικά, γιὰ νὰ δύνουν αὐτὴν τὴν πληροφόρησι στὰ «διψασμένα ἐλάφια» ποὺ κατακλύζουν τὴν χώρα μας ἐδῶ καὶ 30 χρόνια. Ἄλλωστε γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔδωσε τὸ θαῦμα τῶν γλωσσῶν στοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὴν Πεντηκοστή, γιὰ τὴν διάδοσι τῆς Βασιλείας Του.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Του Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου

ΚΥΡΙΑΚΗ Ε΄ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

(Ματθ. η΄, 28-34· θ΄, 1)

(23 Ιουλίου 2000)

Τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τῶν δύο δαιμονισμένων στῆ χώρα τῶν Γεργεσηνῶν ἀποδεικνύει περίτρανα ὅτι ὁ Κύριος ἦλθε γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸν διάβολο, ποὺ εἶχε τὸ κράτος τοῦ θανάτου καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι σ' ὄλη τῆ ζωὴ τους ἦσαν ὑποδουλωμένοι στὸ φόβο του (Ἐβρ. β΄, 14-15).

Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ μεγαλύτερη εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ. Ὅμως, οἱ ἄνθρωποι δὲν εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμήσουμε αὐτὴν τῆ δωρεά. Παραμένοντας σὲ νηπιακὴ ἀνωριμότητα δὲν διαφέρουμε σὲ τίποτα ἀπὸ τοὺς δούλους, κι' ἄς εἴμαστε κύριοι (Γαλ. δ΄, 1).

Οἱ Γεργεσηνοὶ παρακαλοῦν τὸν Κύριο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο τους. Προτιμοῦν τὰ οἰκονομικὰ ὠφέλη πού προσπορίζει τὸ παράνομο ἐμπόριο τῶν χοίρων, ἀπὸ τὴν ἄπιαστη καὶ ἀπαιτητικὴ ἐλευθερία.

Ἡ συμπεριφορὰ τους θυμίζει τὰ λόγια τοῦ Μ. Γεροεξεταστῆ στὸ βιβλίο τοῦ Φ. Ντοστογιέφσκι «Ἀδελφοὶ Καραμάζωφ», μὲ τὰ ὁποῖα κατηγορεῖ τὸ Χριστὸ καὶ τοῦ λέγει: «Θέλεις νὰ πᾶς στὸν κόσμον καὶ πηγαίνεις μ' ἀδειανὰ χέρια, μὲ κάποια ὑπόσχεση ἐλευθερίας πού οἱ ἄνθρωποι δὲν τὴν κατανοοῦν, ἀλλὰ τὴ φοβοῦνται καὶ τὴ σκιάζονται, γιατί τίποτε καὶ ποτὲ δὲν ὑπῆρξε γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία πὺ ἀφόρητο ἀπὸ τὴν ἐλευθερία! Κάνε τίς πέτρες ψωμιά καὶ ἡ ἀνθρωπότητα θὰ τρέξει πίσω σου σὰν κοπάδι...».

Ὁ Χριστὸς μᾶς δίδαξε, μὲ τὴν ἡρεμὴ φυγὴ του ἀπὸ αὐτὴ τὴ χώρα, ὅτι χωρὶς τὴν ἀγάπη δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία. Ὅτι ἐλευθερία δὲν εἶναι ἀπαιτήση, ἀλλὰ παραίτηση, συνεχὴς διακινδύνευση καὶ διαρκὴς θυσία. Ὅτι τελικὰ δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ ὁ Θεὸς πού θέλει τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ, ὅπως γράφει καὶ ὁ Ν. Μπερντιάεφ, «ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ δὲν μᾶς κάλεσε «ἐπ' εὐτυχία», ἀλλ' «ἐπ' ἐλευθερία»».

Ἄραγε, μποροῦμε νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ φλυαρία μας περὶ ἐλευθερίας καὶ ἡ τάση μας νὰ κάνουμε ὅ,τι θέλουμε δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας ἐπάνω μας;

Κάτι τέτοιο θὰ ἦταν πραγματικὰ ἀπελπιστικό, μὰ ἀληθινὰ σωτήριο!

ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΤ΄ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

(Ματθ. θ΄, 1-8)

(30 Ιουλίου 2000)

Ενθαρρυντικὴ καὶ στοργικὴ εἶναι ἡ προτροπὴ πού ἀπευθύνει ὁ Χριστὸς στὸν παραλυτικό.

– Ἐχε θάρρος παιδί μου· οὔτε οἱ ἁμαρτίες σου, οὔτε ἡ ἀσθένειά σου θὰ σοῦ ὑπερισχύσουν.

Τοῦτο τὸ θάρρος δὲν ἐρμηνεύεται σὰν μιὰ προσπάθεια γιὰ αἰσιόδοξη ἀντιμετώπιση τῶν θλιβερῶν τοῦ βίου, μὲ τὴν ἀόριστη, τὴν ἀδέβαιη προσδοκία ὅτι αὐριο ἴσως γίνουν καλύτερα τὰ πράγματα.

Πὰ νὰ κατανοηθεῖ σωστά, πρέπει νὰ προσεχθεῖ ἡ λέξη «τέκνον» πού ἀκολουθεῖ. «Παίδι μου» τὸν ὀνομάζει, γιατί εἶναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ γιατί Τοῦ εἶναι πιστός.

Ὁ Θεὸς βλέπει –ἐπιθυμεῖ νὰ βλέπει– στὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων τοὺς υἱούς Του καὶ τίς θυγατέρες Του (Β΄ Κορ. στ΄, 18), ὡστόσο πρέπει κι' ἐμεῖς, μὲ τὴν πίστη μας, νὰ τοῦ δίνουμε αὐτὸ τὸ δικαίωμα, αὐτὴ τὴ χαρὰ (Γαλ. γ΄, 26).

Προκειμένου μάλιστα νὰ τονώσῃ τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα μας, ὑπόσχεται ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἐγκαταλείψει (Ἐβρ. ιγ΄, 6), παρουσιάζοντας τὴν ἀγάπη Του μεγαλύτερη κι' ἀπὸ ἐκείνη τῆς μάνας.

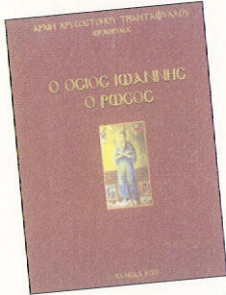
«Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς; εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, εἶπεν Κύριος» (Ἠσ. μθ΄, 15).

Ὅταν τὸ ἀναρίθμητο πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μας (Ἰώβ κβ΄, 5) μᾶς καταπιέζει σὰν βαρὺ καὶ ἀνυπόφορο φορτίο (Ψαλμ. λζ΄, 5), πρέπει νὰ θυμόμαστε τὸ «δεῦτε διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν (τὸ ἀπαλό κόκκινο χρώμα) ὡς χιόνα λευκανῶ, ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον (βαθυκόκκινο) ὡς ἔριον λευκανῶ» (Ἠσ. α΄, 18). Καὶ ὁσάκις οἱ δοκιμασίες μᾶς παραλύουν, ἄς μὴ λησμονοῦμε ὅτι «μαστιγοῖ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται» (Ἐβρ. ιβ΄, 6 καὶ ἐξῆς).

Κάθε φορὰ πού αὐτὴ ἡ σχέση παιδιοῦ-πατέρα, ἡ ὁποία συνάπτεται στὸ βάπτισμα, διαταράσσεται, τότε λείπει αὐτὸ τὸ εὐλογημένο θεραπευτικὸ θάρρος καὶ περισσεύει τὸ θρόσος...

Ποιμαντική βιβλιοθήκη

Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου, Ἱεροκήρυκος, Ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Ρώσος, Χαλκίδα 2000, σελ. 310.

Ἡ νήσος Εὐβοία ἔχει τὴν ἰδιαίτερη εὐλογία ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ κατέχει στοὺς κόλπους τῆς ὡς πολῦτιμο θησαυρὸ τὸ ἱερὸ λείψανο τοῦ νέου ὁμολογητοῦ τῆς πίστεως, τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου. Ἡ χάρις του, ὅμως, ἔχει ὑπερβεῖ τὰ στενὰ τοπικὰ ὄρια καὶ ἔχει λάβει διαστάσεις οἰκουμενικῆς, ὅμοιες μ' αὐτὲς τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας μας, στὴν ὁποία ἀνήκει.

Τὸ ἦθος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ λειτουργικοῦ. Ἀφ' ἐνός, διότι μετεῖχε συχνότατα «*τῆς ἀθανάτου τραπέζης*» καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι συνέχιζε τὴ λειτουργικὴ του προσφορὰ στὴν καθημερινὴ τράπεζα τοῦ προσωπικοῦ του ἁγιασμοῦ.

Υπῆρξε δοῦλος ἐνός Ἀγαθου, μὰ ἡ δουλεία δὲν τὸν ἀγγίξε ἐσωτερικά, δὲν τὸν ἐξουθένωσε, δὲν τὸν σκλάβωσε. Πατὴ ἦταν «δοῦλος» τῆς ἐλευθερίας του, ὑπῆκος τοῦ ἐλευθερωτοῦ του Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λύτρωσε τὸ ἀνθρώπινο γένος «*ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἄλλοτρίου*».

«Ἔσπειρε μὲ δάκρυα, θέρισε μὲ ἀγαλλίαση», ἄλεσε κυριολεκτικὰ στὸ συνθλιπτικὸ μῦλο τῆς μικρῆς αἰχμαλωσίας τὸ εἶναι του, ζύμωσε τὸ φύραμά του μὲ τὸ ζωντανὸ νερὸ τῆς μυστηριακῆς χάριτος καὶ ἔψησε στὴν πυρὰ τῆς προσευχῆς τὴν προσφορὰ του.

Παρουσιάστηκε ἔτσι «ἄρτος καθαρὸς τοῦ Χριστοῦ» στὸ ἱερὸ θυσιαστήριο, «*κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα*».

Ὁ «φιλότιμος Δεσπότης» καὶ «ἀνευδὴς εἰς τὰς ἐπαγγελίας του» δέχθηκε τὴν προσφορὰ καὶ ἀντάμειψε τὸ ἀφοσιωμένο τέκνο του. Τοῦ χάρισε τὴ βασιλεία Του.

Τὸν μεταμόρφωσε. Τὸ σῶμα του δὲν γνώρισε φθορὰ. Δὲν καταναλώθηκε στὸν τάφο, ἀλλὰ χαρίστηκε στὴν Ἐκκλησία σιωπηλὸ καὶ συνάμα εὐλαλο ὑπόμνημα τοῦ πάθους, τῆς ταφῆς καὶ τῆς Ἀναστάσεως.

Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κοτσώνη, Φιλοκαλικές σελίδες 1-5, Ἐκδ. Ἱ. Ἰουχαστηρίου Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Κουφάλια Θεσσαλονίκης 1993.

Ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο «*κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν Του*». Ἐπόμενο εἶναι νὰ τὸν θέλει ἐξ ὁλοκλήρου δικό Του. Ἀφοῦ τὸ Πρωτότυπο τῆς εἰκόνας εἶναι ὁ Θεός, εἶναι λογικὸ καὶ νόμιμο ἡ εἰκόνα τοῦ Πρωτοτύπου νὰ μὴ διαφέρει. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό. Ἀλλὰ ἡ εἰκόνα, ὡς ἐλεύθερη καὶ ὑπεύθυνη πνευ-

ματικὴ ὄντοτητα, πρέπει νὰ «*σαρκώνει*» τοὺς χαρακτήρες τοῦ Πρωτοτύπου. Ἔτσι, φθάνει στὴν ὁμοίωση, στὴ θέωση.

Κι' ἐνῶ ὁ «*κατ' εἰκόνα*» τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος νὰ παραμένει ἀπαραμόρφωτη εἰκόνα Του καὶ προοδευτικὰ νὰ ὀδηγεῖται πρὸς τὴν ὁμοίωση τοῦ Πρωτοτύπου μέσα στὸν κόσμο, παραμορφώνεται μὲ τὴν ποικιλία τῶν συμβόλων, μὲ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν, μὲ τὴν λήθη τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ καὶ τὴν ἀγνοία, χάνει τὴν θέα τοῦ Πρωτοτύπου, πλῆει στὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας, ἄλλοτριώνεται.

Ἔνας τρόπος ὑπάρχει γιὰ νὰ διατηρήσει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀδιάλειπτη σχέση του μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀγωνισθεῖ γιὰ τὴν ὁμοίωσή του μὲ Αὐτόν: ἡ Νήψη. Μὲ τὴν Νήψη, ὅλοι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας «*τὸ κατ' εἰκόνα ἐτήρησαν ἀλώθητον...*» καὶ ἔφθασαν «*εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ὅσον ἐνδέχεται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει*».

Τὴν ἄσκηση τῆς Νήψεως, ποὺ εἶναι ὀργανικὰ ἐνωμένη μὲ τὴν Νοερὰ Προσευχή, ὅπως τὴν ἐβίωσαν οἱ Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, παρουσιάζει τὸ μικρὸ βιβλίο τοῦ ἱερομονάχου Ἰωαννικίου, ὁ ὁποῖος πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ὁρθοδόξων ἀδελφῶν, ἐκοπίασε νὰ προσφέρει ἓνα ἀνθολόγιον τῆς Νηπτικῆς πείρας τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Φιλοκαλίας.

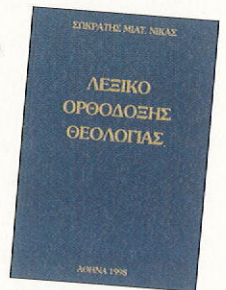
Σωζράτη Μ. Νίκα, Λεξικὸ Ὁρθόδοξης Θεολογίας, τόμ. Α', Ἀθήνα 1998.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ γενικότερης σύγχυσης κριτηρίων στὰ «*οὐσιώδη τῆς πίστεως*», ἓνα «*Λεξικὸ Ὁρθόδοξης Θεολογίας*» ἐπικεντρωμένο στὰ βασικὰ θέματα τῆς Χριστιανικῆς Ἀποκάλυψης, μπορεῖ νὰ συμβάλει (ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο) στὸ ξεπέρασμα τῆς κρίσης. Νὰ βοηθήσει δηλ. στὴ διάκριση ἀνάμεσα σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι αἰώνιο καὶ ἀληθινὸ καὶ σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι καιρικὸ ἢ ψεύτικο. Μία τέτοια διάκριση ἦταν πάντα γιὰ τὴν Ἐκκλησία θέμα ζωῆς ἢ θανάτου.

Στὸ «*Λεξικὸ*» ἀναλύονται ἐννοιες ποὺ ἀναφέρονται σὲ διάφορους χώρους τῆς Θεολογίας καὶ ἐκτείνονται σὲ μιὰ παράδοση αἰώνων. Παρὰ τίς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ἓνα τέτοιο ἐγχείρημα, ἐντούτοις τὸ ἔργο ἔχει ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπαιτεῖ ἓνα Λεξικὸ προσφέροντας ταυτόχρονα μιὰ ἐλεύθερη ἀνάπτυξη θεμάτων μὲ τὴ μορφή μικρῆς μελέτης ἢ δοκιμίου.

Κατὰ τ' ἄλλα τὸ «*ΛΕΞΙΚΟ*» αὐτὸ (γραμμένο ἀπὸ ἓνα μόνον ἄνθρωπο) δὲν παύει νὰ εἶναι «*μικρὸ*» καὶ «*λίγο*» μὲ τὴν ἐννοια τοῦ «*ἀδύλεπτον*» τῶν Εὐαγγελίων. Ὅμως, ἐκεῖνο ποὺ προέχει εἶναι, πὼς ὅ,τι γράφεται εἶναι ἐγκυρο, οὐσιώδες καὶ προπάντων παραπέμπει στὸ γεγονός τῆς Ἐκκλησίας, σ' αὐτὸ ποὺ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θέλει νὰ διασωῆται ὡς Ἀλήθεια καὶ Ζωὴ μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Ἄγ. Μ.

Ἐντὸς ἢ ἐκτὸς εἰσαγωγικῶν;

Τὸ καλοκαίρι εἶναι ἐποχὴ ἀναψυχῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἀνανεώνονται μὲ τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα. Ξενοιάζουν ἐγκαταλείποντας τοὺς τέσσερις τοίχους τοῦ Γραφείου, τοῦ καταστήματος, τοῦ ἐργαστηρίου.

Τὸ καλοκαίρι εἶναι ὅμως καὶ περίοδος πνευματικοῦ (ἀπὸ κάθε ἄποψη) ἀνεφοδιασμοῦ. Πολλές οἱ εὐκαιρίες γιὰ πνευματικὴ ἀνασυγκρότηση. Πάμπολλες ὅμως καὶ οἱ ἀνάλογες γιὰ ἠθικὴ κατάσταση.

Ἡ πατρίδα μας εἶναι σπαρμένη μὲ θαυμάσια κέντρα πνευματικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ: Πάλλευκα ἀπέριττα ξωκκλήσια. Παρήγορες καὶ ἐλπιδοφόρες πύλες τ' οὐρανοῦ. Στὴν κατανυκτικὴ τους ἀτμόσφαιρα γαληνεύει καὶ ἡ πιὸ φουρτουνιασμένη συνείδηση. «Ὅλα τὰ κέντρα διασκεδάσεως τοῦ Παρισιοῦ», ἔλεγε ὁ Πασκάλ, «δὲν ἀξίζουν ὅσο ἓνα ἐρημοκκλήσι». Καθημερινά, σχεδόν, τὴν ἐποχὴ τούτη πανηγυρίζει καὶ ἓνα ἀπ' αὐτά. Ἄραγε τὰ ἐπισκεπτόμαστε; Ἄραγε πῶς τὰ ἐπισκεπτόμαστε; Σὰν ἀπλοὶ φιλοθεάμονες τουρίστες ἢ ὡς προσκυνητές; Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουνε καταντήσει ποιμνιοστάσια καὶ συχνὰ καταφύγιο ἐκδρομῶν μὲ ὅλες τὶς συνέπειες... Ἡ πραγματικὴ τους διάσταση—ἢ διάσταση τοῦ δάθους— μᾶς ἔχει συγκινήσει; Τὰ ἔχουμε ἀνακαλύψει; Ἡ ἀπλῶς κάποια στιγμή τ' ἀνακαλύψαμε—ἐκτὸς εἰσαγωγικῶν— καί... χαρήκαμε γιὰ τὴ «γραφικότητα» καὶ τὴ «μαγεία τοῦ τοπίου»;

Πρὸς συνέλληνες...

Ὁ πυρετὸς τῶν διακοπῶν ἐντοπίζεται ἤδη στὰ μέτωπα ὄλων! Ἀπὸ καιρὸ παρουσιάστηκαν τὰ πρῶτα φυγόκεντρα—τῶν Ἑλλήνων— μὰ καὶ τὰ κεντρομόλα—τῶν ξένων— κύματα. Στὰ παραθεριστικὰ κέντρα ἡ ἄμμος γέμισε πετράδια πολύχρωμα. Χίλιες δυὸ ἐθνικότητες συνθέτουν τὸ μυριόχρωμο μωσαϊκὸ ποὺ καλύπτει κάθε παραλία, ἀνταγωνιζόμενο τὴ φανταχτερὴ

ἀμμουδιά. Τὰ μάτια τῶν ἐπισκεπτῶν καταπίνουν τ' ἀξιοθέατα τῆς πατρίδας μας καὶ εἶναι τόσα πολλά... Ἀπὸ τὰ δαντελωτὰ περιγιάλια μέχρι τὰ μοναστήρια μας μὲ τὴν παράδοση αἰώνων συμπυκνωμένη στους καπνισμένους θόλους τοῦ καθολικοῦ καὶ στὰ μάτια τῶν φρυκτωρῶν ποὺ τὰ ποτίζουν.

Τοῦτες οἱ λιτὲς γραμμὲς ἀπευθύνονται μὲ ἀγάπη σ' ὅλους ἐκείνους τοὺς συνέλληνες ποὺ ἔχουν κάποιαν ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὴ διαβίωση τῶν ἐπισκεπτῶν μας. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι ἡ φιλοξενία εἶναι ἀρετὴ ἑλληνικὴ. Ὁ Ξένιος Ζεὺς, στὴ Μυθολογία μας, κράτησε ψηλὰ τὸν πυρὸς τῆς. Φώτιζε καὶ θέρμαινε μ' αὐτὸν τοὺς περαστικούς. Βαριά ἢ κληρονομιά μας. Δίπλα στὸ φιλότιμο (λέξη πέρα γιὰ πέρα ἑλληνικὴ) ἢ φιλοξενία. Ἄς τὴν ὑπηρετήσουμε σωστά, μὴ λησμονώντας ὅτι σὲ τούτη τὴ θαλασσόδαρτη πετρογωνιά τῆς βαλκανικῆς, τὸ κλασικὸ ἰδεῶδες συνδέθηκε καὶ στηρίχθηκε ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία. Ὁρθοδοξία καὶ Ρωμοσύνη ἦσαν καὶ θὰ εἶναι τὰ ἱερὰ σύμβολα γιὰ τὸν κάθε Ἕλληνα, εἴτε τὸ Αἰγαῖο «τὸν πληγώνει», εἴτε τὴ Μακεδονία οἰκεῖ, εἴτε τὴν Κρήτη, τὴ στερεὰ χώρα ἢ τὰ Ἴονια.

Ἄς φροντίσουμε νὰ τὸ καταλάβουν αὐτὸ οἱ ξένοι μας. Σίγουρα οἱ διακοπὲς τους ἔτσι θὰ ὀλοκληρωθοῦν. Ἐχουμε εὐθύνη...

Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ χρυσὸς

Κατάσπαρτο τὸ καλοκαίρι μνήμες ἀγίων. Ἀπειράριθμοι οἱ προσκυνηταὶ ποὺ τοὺς τιμοῦν. Ἐκδηλώνονται μ' ἓνα δάκρυ, μὴν ἰκεσία, ἓνα στεναγμὸ—ἀλάλητο ἴσως— ἓνα τάμα. Ἐντονα θρησκευόμενος ὁ λαὸς μας ἐπικοινωνεῖ παντοιοτρόπως μὲ τὸν Θεό.

Τὸ τάμα—ἓνας ἀπ' αὐτοὺς— εἶναι ἔθιμο ἱερό. Ἡ ἡλικία του πολὺ μεγάλη. Οἱ χριστιανοὶ προσφέρουν. Βέβαια ὁ Χριστὸς δὲν θέλει χρυσό. Ὅμως δὲν ἔχουμε τὸ δικαίω-

μα να είρωνευόμαστε τις ψυχές που κάνουν το τάμα με πίστη. Ασφαλώς, υπάρχει και το άκρον άωτον, νοσηρής θρησκευτικότητας προϊόν. Μερικοί λ.χ. γονείς «τάζουν» τα παιδιά τους –πριν ακόμα... γεννηθούν– ν' άσπαστούν τον Μοναχισμό! Δεν ξέρουν ή «ξεχνούν» ότι για να ένταχτεί κάποιος στην ισάγγελο πολιτεία, πρέπει να το αποφασίσει μόνος κι ύστερα από μεγάλο βάσανο. Τα άποτελέσματα από ανάλογες πράξεις γονέων είναι γνωστά...

Υπάρχει πάλι σέ όρισμένους ή έντύπωση ότι όσο πιο βαρύτιμο είναι το δώρο, τόσο εύκολότερα... κάμπτεται ό Θεός! Μά ό Θεός δεν έχει την ανάγκη μας. Έμεις έχουμε τη δική Του ανάγκη. Την καρδιά μας «μόνο ζητά».

Τό τάμα είναι σεβαστό σαν ιερό έθιμο. Συντελεί στο να πιστεύουμε πιο δυνατά. Όμως δεν πρέπει έξαιτίας έσφαλμένης τοποθετήσεως να γίνεται μπουμεραγκ, οδηγώντας κατά κανόνα στην πνευματική υποβάθμισή μας...

«Χτύπα ξύλο»!...

Πολλοί από έμάς είναι προληπτικοί. Άποφεύγουνε να κάνουν ό,τιδήποτε Τρίτη και Παρασκευή, να παρακαθήσουν σέ τραπέζι με 13 συνολικώς συνδαιτημόνες, να τοποθετήσουν σταυρωτά τα μαχαιροπήρουνα, ν' ανάψουν τρία κεριά, νά... κουρευτούν στο «χάσιμο» του φεγγαριού! Όχριοϋν άν χυθεί λάδι, άλάτι ή κρασί στο τραπέζι, άν βουίξει το άριστερό τους αντί, άν σπάσει ό καθρέφτης, άν περάσει μαύρη γάτα ή νεκροφόρα πρωϊ Δευτέρας από μπροστά τους και τα παρόμοια... Άν τους ρωτήσουμε, δηλώνουν άπερίφραστα ότι τα θεωρούν γελοία όλα αυτά! Φροντίζουν όμως βγαίνοντας από το σπίτι τους να πατήσουν πρώτα με το δεξί, ν' άκουμπίσουν την καμπούρα κάποιου «για το καλό», να

«χτυπήσουν ξύλο» όταν άκούουν ή πούν κάτι δυσάρεστο. Κι όλ' αυτά έν όφει της τρίτης χιλιετίας, έν έτει 2000! Άνθρωποι δυστυχείς. Θύματα άγυρτών και του έαυτού τους.

Η άπομάκρυνση από την Έκκλησία δημιουργεί τα συμπλέγματα αυτά. Λησμονούν ότι ό άνθρωπος δεν ζει χωρίς Θεόν. Όπου δεν υπάρχει το φώς του Χριστού, που μάς λούζει με τη συχνή μυστηριακή ζωή, βασιλεύει το σκοτάδι και τα παράγωγά του. Ούτε χαϊμαλιά, ούτε ξόρκια βοηθούν. Ένας μικρός σταυρός στο στήθος –να τον πιστεύουμε όμως κι όχι να τον φορούμε σαν κόσμημα– είναι ικανός να διαλύσει τις διάφορες προλήψεις και προκαταλήψεις που ρίξωσαν μέσα μας. Προλήψεις που στήν... ιδανικότερη περίπτωση μάς κάνουν άντικείμενο πειράγματος και άστεϊσμών, ένω στη χειρότερη τραγικούς τροφίμους ψυχιατρείων...

Έν είδει... συνθήματος:

Ό προφήτης του βουνού και οι «προφήτες» του ύπογειου!

Κάθε μέρος έχει τον προφήτη Ήλία του! Δεν υπάρχει έλληνική γωνιά δίχως ένα βουνό, ένα λόφο έστω. Πάνω του συναντούμε ένα έκκλησάκι άφιερωμένο στον μεγάλο προφήτη. Είτε είναι άβεστωμένο, είτε υποβάλλει με την πέτρινη φορεσιά του, ξεκουράζει τον όδοιπόρο της ζωής που καταφεύγει στη σκέπη του.

Νά μπορούσε να γινόταν ό καθένας μας ένας «προφήτης Ήλίας» μέσα στην πόλη, στην ύπαιθρο, στο χωριό του. Ν' άποφεύγει δηλαδή τα «χαμηλά», το κύλισμα στο χώμα το «λασπωμένο» τις πιο πολλές φορές. Νά ζει στις κορυφές των ιδανικών και της άρετης, να έχει από εκεί «ψηλά» θέα καθάρια και άς κατοικεί άκόμη και στο πιο ταπεινό ύπόγειο!...

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Συνεδρία της Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας (6.6.2000).

❶ Ἀπό τῆ Συνεδρία τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά τὸ ζήτημα τῶν ταυτοτήτων (6.6.2000)

❷ Ἀπὸ τὸ Πανορθόδοξο Θεολογικὸ Συμπόσιο τῶν Ἱεροσολύμων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πατριαρχείου, μὲ θέμα: «Ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν τρίτη χιλιετία» (Ἰούνιος 2000)

❸ Κατὰ τὴ λιτάνευση τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης στὴν Λευκάδα (19.6.2000)

❹ Ἀπὸ τὴν τέλεση Τρισαγίου, στὸν Σκορπιό, στὴν μνήμη τοῦ Ἀριστοτέλους Ὠνάση (19.6.2000)

1

2

3

4

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες: Χρ. Μπώνη

Βυζαντινόν Ὁρατόριον, Ὡδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (1.7.2000)

5 Ἀπό τή συνέντευξη τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βύρωνος, Καισαριανῆς καί Ὑμηττοῦ κ. Δανιήλ, γιά τή διοργάνωση τῆς Λαοσυνάξεως στήν Ἀθήνα (20.6.2000)

6 Στιγμιότυπο ἀπό τὰ ἐγκαίνια τῆς διβλιοθήκης τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ (21.6.2000)

7 8 Ἑσπερινός στόν Ἄρειο Πάγο ἐπὶ τῇ ἱερᾷ μνήμῃ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (29.6.2000)

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΟΣ ΕΚΛΟΘΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
1, ΓΕΝΗΛΑΔΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - ΟΡΕΟΣ
ΤΗΛ. - FAX: 7218308, ΤΗΛ. ΔΙΕΚΠ.: 7251149